

Громадська думка про правотворення

*/Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу
правової електронної інформації/*

2012 № 12 (30)

Шановні колеги!

Запрошуємо вас до співдружності в розробці нового періодичного видання, що має на меті оперативно відображати актуальні питання законотворення. Ваші відгуки і пропозиції просимо надсилати за електронною адресою: gdp@yandex.ua.

Громадська думка про правотворення

Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу
правової електронної інформації
№ 12 (30) 2012

Засновники

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Горovий (заступник головного редактора),
Н. Іванова (відповідальна за випуск), Ю. Половинчак, Т. Дубас

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Адреса редакції:
НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна
gdpp@yandex.ua

Передрук – тільки з дозволу редакції

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2012

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....	3
День Незалежності-2012	3
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС	4
Ю. Половинчак	4
Пристрасті за мовами.....	4
Н. Половинчак	14
Реформування системи безпеки дорожнього руху: відгуки та прогнози	14
Л. Присяжна.....	21
Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні.....	21
Н.Витушко	25
Свободная продажа оружия населению: аргументы за и против.....	25
О. Кривецький	33
Податок на розкіш, чи боротьба бджіл з медом?	33
А. Блажкевич	39
Перспективи впровадження інституту мирових суддів в Україні в контексті зарубіжного досвіду	39
Експертні висновки: міжнародний досвід діяльності інституту мирової юстиції	47
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА.....	52

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

День Незалежності-2012

23 серпня в Україні увосьме відзначили День Державного прапора. З цього приводу в багатьох містах відбулися урочисті підняття синьо-жовтого стягу.

Голова Українського геральдичного товариства А. Гречило зазначає, що Східна і Західна Україна вкладали свій зміст у поєднання синього й жовтого кольорів. «Тодішні галицькі українці чи русини, як їх тоді писали, взяли за основу символіку періоду Галицько-Волинської держави. Золотий лев, який спинається на скелю у синьому полі, використовувався як національний герб, а кольори з цього герба використовували на прапорі. На Наддніпрянщині ці кольори набули асоціативного сприйняття: блакитне – це небо, а жовте – це хлібна нива», – говорить експерт.

24 серпня 2012 р. Україна відзначила 21-шу річницю незалежності. Вранці Президент, Прем'єр і спікер парламенту поклали квіти до пам'ятників Т. Шевченку та М. Грушевському, після чого перемістилися до Палацу «Україна», де відбулося урочисте засідання, на якому глава держави виступив з доповіддю.

Українська мова є найбільш шанованим атрибутом незалежної української держави. Про це в переддень святкування 24 серпня Дня Незалежності України сказано в результатах опитування, яке провели соціологічна служба Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи», пише «Голос Америки».

«36 % громадян заявили, що державною мовою пишуться. Ще 55 % зазначили позитивне до нього ставлення. Разом – 91 %, або переважна більшість», – коментує результати опитування український тижневик «Дзеркало тижня».

Схоже ставлення до одного з головних символів незалежності – мови – українці демонстрували і в минулому 2011 р. Тоді 92 % опитаних висловили «позитивне ставлення» до української мови.

Гімном, гербом і національною валютою пишуться значно менше респондентів. Українська гривня надихає всього лише 23 % опитаних, гімн викликає позитивні емоції у 30 % громадян країни. Але українці продовжують любити свою країну і проголосували б за її незалежність, якщо це вирішувалося б сьогодні. Суверенітет України підтримали б 61 % респондентів (за даними соціологічної групи «Рейтинг»).

Нагадаємо, за даними національного референдуму 1 грудня 1991 р. 90,32 % українців ствердно відповіли на запитання: «Чи підтверджуєте ви Акт проголошення незалежності України?» (*ZIK* (<http://zik.ua/ua/news/2012/08/23/365187>). – 2012. – 23.08; *Мінфін* (<http://minfin.com.ua/2012/08/24/640153>). – 2012. – 24.08).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Ю. Половинчак, канд. іст. наук, старш. наук. співроб, зав. відділу НЮБ

Пристрасті за мовами

3 липня цього року Верховна Рада ухвалила Закон № 5029-VI «Про засади державної мовної політики», підписаний В. Януковичем 8 серпня. Документ передбачає встановлення офіційного використання регіональних мов у роботі місцевих органів державної влади при проживанні мінімум 10 % їх носіїв на територіях, на яких поширена ця мова. Критерієм визначення кількості носіїв при цьому є результати перепису населення 11-річної давності, коли українських громадян останній раз запитували про рідну мову.

Всього, за підсумками перепису, гіпотетично на російську регіональну можуть претендувати жителі 13 областей і регіонів України: Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Херсонська, Дніпропетровська, Миколаївська, Одеська, Сумська і Чернігівська області, АР Крим та міста Київ і Севастополь. У Закарпатті можна ставити питання про запровадження угорської мови, в Чернівецькій області – румунської і в Криму – кримськотатарської.

Водночас значне збурення, що супроводжувало розгляд та ухвалення закону, призвело до того, що глава держави доручив Кабінету Міністрів утворити Робочу групу із залученням громадськості, відомих діячів освіти, науки і мистецтв, провідних фахівців з мовних питань для розробки і внесення системних пропозицій щодо вдосконалення законодавства про порядок використання мов в Україні. На виконання доручення Президента така Робоча група була створена під керівництвом віце-прем'єр-міністра України Р. Богатирьової. У ній, у свою чергу, було створено 2 підгрупи. Одна, яку очолює ректор Київського національного університету ім. Т.Шевченка Л. Губерський, має

запропонувати проект державної програми захисту, розвитку і поширення державної мови. Інша – на чолі з экс-президентом Л. Кравчуком – удосконалює закон про державну мовну політику.

При цьому, незважаючи на заяви влади про наявні в законі недоліки та про наміри перегляду низки норм, набуття законом чинності спричинило процес, вже названий окремими оглядачами «парадом мовних суверенітетів»: 13 серпня Одеська міська, а 15 серпня – Одеська обласна ради надали російській мові статус регіональної; 14 серпня Краснолуцька міська рада Луганської області вирішила дублювати тексти в офіційних документах російською мовою поряд з українською; 16 серпня статус регіональної російській мові надали Запорізька й Донецька обласні ради, а також Севастопольська міська; 17 серпня російська стала регіональною на Херсонщині. Окрім того регіональною російську визнали Дніпропетровська, Луганська та Харківська обласні ради, а також – Харківська, Первомайська (Луганська обл.) та Ізмаїльська (Одеська область) міськради. 21 серпня на сесії Миколаївська та Херсонська міські ради надали російській мові статус регіональної.

Тим часом депутати Тернопільської облради майже одноголосно прийняли рішення визнати мовний закон таким, що не має на території Тернопільщини ніяких правових наслідків, тобто не є чинним.

Івано-Франківська міська рада 23 серпня прийняла рішення направити заяву до Президента України, Верховної Ради та Конституційного Суду України щодо невизнання Закону «Про засади державної мовної політики». Як повідомили у міській раді, в заяві йдеться, що депутати висловлюють «категоричне невизнання і непокору прийнятому Верховною Радою України 3 липня 2012 р. і підписаному Президентом України 8 серпня 2012 року Закону «Про засади державної мовної політики».

У свою чергу, Ніжинська міська рада (Чернігівська обл.) більшістю голосів визнала українську мову на території міської громади як єдину і державну, підтвердивши таким чином її статус та відмовившись від затвердження регіональної мови в межах мовного закону.

Таким чином, події останніх тижнів вже засвідчили одну з проблем, пов'язану із реалізацією закону про мови: поки що гіпотетичну загрозу розколу за етнічною і мовною ознакою, на яку раніше вказували політологи і експерти. Так, директор Українського інституту публічної політики В. Чумак вважає, що наслідком введення закону «Про засади державної мовної політики» може стати радикалізація

настроїв у суспільстві за мовною ознакою. «Раніше це питання не стояло так гостро на порядку денному українців, – каже В. Чумак. – Усе було нормально – хто як хотів, так і розмовляв. Тепер у нас буде дві України – російськомовна і україномовна. В умовах виборчої кампанії це на руку усім політичним силам, бо консолідує їх виборців. Це вигідно політикам, але погано для суспільства». Політехнолог В. Бала погоджується, що «мовний» закон розпалюватиме міжетнічну ворожнечу, оскільки питання, пов'язані з мовним, етнічним, релігійним, територіальним – це найнеприємніші питання, які можуть не вирішуватися століттями.

Із цими застереженнями логічно пов'язані побоювання ряду експертів щодо посилення сепаратистських тенденцій з огляду на зміцнення позицій націоналістичних регіональних організацій на хвилі мовного інформаційного приводу. Так, як і прогнозувалося, на отримання офіційного визнання через регіоналізацію мови претендуватимуть русини. Згідно заяв лідера підкарпатських русинів Д. Сидора, всеукраїнський перепис 2001 р. проігнорував самовизначення «русин», хоча, за підрахунками, лише в Закарпатті представників цієї етнічної групи налічується до 60 %.

Експерти вказують і на той факт, що прийняттям закону Київ йде назустріч офіційному Будапешту, який підтримує ініціативи політичних організацій закарпатських угорців про надання їм автономії на території Закарпаття (вони становлять 12 % населення області).

З іншого боку, українські поляки не бачать практичного сенсу в законодавчих змінах, також вказуючи при цьому на загрозу сепаратизму: «Мовним законом я шокований – це перший крок до розвалу держави. Я не уявляю, щоб українці у Польщі вимагали окремого статусу для своєї мови», – здивований голова Товариства польської культури Е. Легович.

Реакцією на означені загрози можна вважати виступ експрезидента Л. Кравчука з критикою Закону «Про засади державної мовної політики». Вказавши на небезпеку непродуманого втручання в духовну, історичну, мовну ситуацію як «настільки тонкі і делікатні питання, що можуть призвести до дуже складних наслідків, якщо їх не аналізувати глибоко, і не вирішувати з перспективою розвитку країни», він наголосив на тому, що обласні й міські ради не мають права приймати рішення про регіональні мови на своїй території. В ефірі 5 каналу він зазначив, що «таке можливо у федеративній державі, коли штат або федеративна одиниця може сама голосувати за щось».

За його словами, в унітарній державі, якою є Україна, обласна рада не може голосувати за введення мовного закону.

На думку Л. Кравчука, ініціативна група якоїсь частини області або області повинна збирати підписи людей про введення в області регіональної мови і подавати їх офіційно до Верховної Ради, яка прийматиме рішення з цього питання. А не так, що область або район буде приймати саме рішення, ґрунтуючись невідомо на чому. Якщо ми так підемо, ми державу розвалимо», – сказав экс-президент.

Слід відзначити, що відповідна позиція відображена і у новаціях, запропонованих експертами Робочої групи з розробки і внесення системних пропозицій щодо вдосконалення законодавства про порядок використання мов в Україні. На думку членів робочої підгрупи, оскільки йдеться про внутрішню політику держави, то й рішення про надання статусу регіональної мови повинна приймати Верховна Рада, а не органи місцевого і територіального самоврядування. Також у підгрупі, на відміну від авторів закону, змінили підхід до визначення терміну «регіональна мова» і необхідної кількості носіїв мови для запровадження її у регіоні, виходячи з думки про необхідність захищати національні меншини не через територіальний устрій, а через громаду. Отож, якщо в громаді проживатиме не менше 30 % носіїв материнської мови, вони отримають право запровадити її як регіональну на території села, селища, міста, що, до речі, відповідає Європейській хартії регіональних мов або мов меншин і застосовується на практиці в країнах Євросоюзу.

Відповідні ініціативи вже викликали вкрай негативну оцінку одного з авторів Закону України «Про засади державної мовної політики» В. Колесніченка, який звинуватив їх авторів у «правовому нігілізмі» і «яскраво виражених поглядах націоналістичного спрямування» та спрогнозував, що поправки, підготовлені робочою підгрупою під керівництвом Л. Кравчука, «прирікають Україну на постійний мовний конфлікт і дезінтеграцію».

За його переконанням, підняття бар'єру для набуття статусу «регіональної мови або мови меншини» з 10 % до 30 % жителів «громади», а не територіально-адміністративної одиниці, як прописано в чинному законі, призведе до знищення 75 % малих регіональних мов і, безумовно, буде засуджено міжнародними організаціями. Іншими недоліками розроблених пропозицій В. Колесніченко називає ліквідацію навіть самої можливості обласним, районним, міським, сільським радам самостійно виконувати закон і визначати механізми захисту тієї

чи іншої мови, виходячи з кількості її носіїв і поширеності в регіоні; заборону двомовного паспорта громадянина та інших документів, що засвідчують особу; повернення «тоталітарного квотування та цензурування» для ЗМІ в частині обов'язкової квоти в 75 % і більше україномовного мовлення; заборону на офіційний документообіг та бланки документів регіональними мовами або мовами меншин на районному та обласному рівні; ліквідацію державних гарантій на використання регіональних мов або мов меншин в освіті та науці, судочинстві та інших сферах.

Водночас, виходячи з аналізу раніше зроблених зауважень та застережень до чинного Закону, що висловлювалися експертами-мовознавцями та політологами, можна стверджувати, що значна частина описаних пропозицій Робочої групи спрямована на мінімізацію негативних наслідків і має шанси на прихильне сприйняття. З іншого боку, можна впевнено прогнозувати, що норма про підвищення втричі бар'єру (з чинних 10 %), необхідного для надання мові статусу регіональної, може виявитись істотним подразнюючим фактором, особливо щодо конфліктів за участі, як висловився політолог В. Небоженко, «компактніших нацменшостей». «Якщо російськомовне населення пасивне, то інші групи – кримськотатарська, польська, угорська, румунська громади – активні і їм буде образливо, що в Донецьку і Одесі щось дозволяють, а їм – ні», – упевнений політолог.

Дійсно, якщо планку щодо необхідної кількості населення, яке б бажало мати регіональну мову, буде підвищено, необхідна кількість носіїв (на рівні обласного рішення, і, відповідно, фінансування) знайдеться лише для російської мови, тоді як про угорську на Закарпатті (за переписом 2001 р. угорці становлять 12 % населення області), румунську чи молдавську на Буковині (їх там 12,5 % та 7,3 % відповідно), кримськотатарську у Криму (на півострові татар налічується 12 %) не варто буде ігадувати. Таким чином, можливе функціонування російської зі статусом фактично «єдиної регіональної» загрожує стати ознакою дискримінації цілої низки мов нацменшин і корінних народів України, що не може не розглядатися як фактор підвищення напруги у міжнаціональних стосунках в країні.

Високий конфліктогенний потенціал такого рішення у майбутньому засвідчують і вже існуючі симптоми. У цьому контексті можна згадати заяву заступника голови фракції Партії регіонів М. Чечетова про те, що «46 млн людей розуміють дві мови: російську й українську. Не болгарську мову, не угорську мову, не румун-

ську мову, не єврейську мову, ідиш, чи іврит, я не знаю як там. Ці мови розуміє лише купка людей. Ми говоримо про дві мови, які розуміє увесь народ». Ця заява відразу викликала досить різку реакцію низки національних організацій та об'єднань і можна не сумніватися, що пасаж про мови, які «розуміє лише купка людей» ще неодноразово цитуватиметься опонентами в контексті критики мовної і національної загалом політики влади.

Показово також, що статус регіональної поки що отримала лише російська мова; більше того, поширюється інформація про умисне блокування всіх, окрім російської, мовних ініціатив. Так, депутат від НУ – НС Г. Москаль заявляє про доручення Адміністрації Президента Закарпатській і Чернівецькій обласним радам не проводити сесії для надання мовам статусу регіональних. Політик зазначив, що серед населення Чернівецької області понад 13 % складають румуни і понад 10 % – молдавани. Крім того, в області є села, де компактно проживають росіяни-старообрядці та поляки. «Не дивно, що на територіях, де живуть представники цих меншин, ніякі сесії не проводилися, адже недарма... М. Чечетов недавно обмовився, що закон придумали тільки для російської», – зазначив Г. Москаль.

Паралельно формується також враження, що на фінансування найближчим часом можуть розраховувати регіональні ініціативи, орієнтовані виключно на російську, судячи із заяв чиновників. В. Колесніченко запевняє: протягом двох-трьох місяців ситуація унормується. У той же час, він визнав, що на впровадження закону у частині прав інших, окрім російської, мов потрібно більше грошей, які у державному і місцевих бюджетах не передбачені. «Якщо, приміром, болгари в Ізмаїльському районі Одещини висловлять бажання навчати своїх дітей на своїй мові, усі вони навчатимуться на цій мові. Але сьогодні – лише виходячи із тих можливостей, які є у бюджеті. А потім переглядатиметься бюджет і визначатиметься порядок запровадження обов'язкової норми про відкриття класів з певною мовою навчання. Бо ж потрібні і вчителі, і підручники певною мовою», – обіцяє В. Колесніченко.

Дійсно, повне фінансування мовних нововведень потребує істотних капіталовкладень – за підрахунками економіста О. Кужель, Закон «Про принципи державної мовної політики» коштуватиме Україні 19 млрд грн. Проте аргументація – «на всі мови не вистачить, профінансуємо поки одну» – навряд чи викличе розуміння у активістів «обділених» нацменшин.

Перші конфлікти вже набувають, поки що вербальних обрисів; наступний етап, як можна прогнозувати, – судовий. Так, на Одещині в місті Ізмаїл місцеві депутати відмовилися надавати болгарській мові статус регіональної, хоча за російську проголосували. Це викликало різкий протест болгарської громади, яка там нараховує рівно 10 %, як вимагає новий закон. «Я можу зрозуміти висловлювання політиків на адресу опонентів, але заява щодо інших національностей – це, щонайменше, нетолерантно, – сказав у своєму коментарі президент Асоціації болгар України, депутат Одеської обласної ради А. Кіссе. – Європейська хартія ратує за збереження саме історичних мов меншин. Мов, які є для них рідними, а не чужими, використовуваними через обставини, що склалися. «В Асоціації болгарських організацій обурені рішенням муніципальної влади Ізмаїла. Кажуть, що необхідні по нових мовних законах для впровадження мови, як регіональної, 10 % етнічних болгар в місті є. Проте влада цим добре відомим фактом знехтувала», – заявляють в організації.

Вони відзначають, що відповідний документ спочатку відхилили в канцелярії міськради, а потім зачитане звернення не поставили на голосування, одночасно надавши статус регіональної російській мові, аргументуючи це тим, що нею спілкується більшість ізмаїльців. Втім, відступати болгар не збираються, і вже готують таке ж подання на наступну сесію. Також вони шукатимуть підтримки у Президента і парламенту. Якщо ж і це не матиме наслідків, то статус своєї мови будуть відстоювати в суді. На що В. Колесніченко заявив, що це – наслідки «юридичного невігластва» населення, оскільки для отримання статусу регіональної мови болгари мають не домагатися від місцевої ради голосування, а лише надати їй офіційну довідку управління статистики про результати перепису населення у їхньому районі. Водночас, як підкреслюють оглядачі, справа не у «невігластві» – навіть відповідно до чинних багатьох років законів і згідно з Конституцією держава гарантує вільний розвиток мов усіх національних меншин, проблемою завжди було фінансування у необхідних обсягах розвитку цих мов.

Відкладеною до осені залишилася проблема, що обіцяє стати однією з найгарячіших в контексті спровокованого мовного самовизначення – статус кримськотатарської мови: Верховна Рада Криму доручила Раді міністрів автономії до 10 жовтня 2012 р. підготувати та внести на розгляд кримського парламенту пропозиції щодо реалізації Закону України «Про засади державної мовної політики» в Автономній Республіці Крим.

Нагадаємо, йдеться, як неодноразово наголошували раніше лідери татар, про мову корінного народу, а не нацменшини, що означає, що поза межами України кримськотатарська не має можливостей для розвитку, отже, повинна отримати особливий статус. Ця вимога не була задоволена, тепер же татари висловлюють припущення про намір влади автономії позбавити їх права навіть на регіональний статус їхньої мови.

Так, перший заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу, депутат Верховної Ради Криму (фракція «Курултай-Рух») Р. Чубаров пов'язує відстрочку з реалізацією в регіоні Закону «Про засади державної мовної політики» з небажанням визнавати регіональною кримськотатарську мову. На думку Р. Чубарова, кримські керівники Партії регіонів, що перебувають при владі, вирішили відкласти ухвалення рішення до жовтня, у надії на внесення змін до закону про мовну політику, що збільшують процентний бар'єр носіїв мови для визнання її регіональною. «Мені здається, приймаючи це рішення, вони сподіваються на те, що незабаром (можливо, у вересні) до закону внесуть відповідні поправки й буде піднято процентний бар'єр для регіональних мов. Таким чином, кримськотатарську мову вдасться вивести з їх числа», – зазначив Р. Чубаров. При цьому він прогнозує, що відмова влади у визнанні кримськотатарської мови регіональною розбурхає суспільство й викличе протести в Криму. Подібні прогнози варто обов'язково брати до уваги, аналізуючи перспективи розвитку ситуації на півострові, особливо з огляду на майбутні зміни в керівництві Меджлісу, які експерти пов'язують із можливістю радикалізації верхівки кримськотатарського руху.

Перші, поки що юридичні сутички в АРК вже мали місце: за словами голови кримськотатарської організації «Інститут громадянського суспільства» (ІГС) Р. Аблятіфа, головне управління юстиції у Криму відмовляється розглядати внутрішні документи організації про статутну діяльність, які ведуться кримськотатарською мовою. Чинovníки зробили висновок, що ІГС веде свою діяльність із порушенням законодавства, оскільки «неможливо встановити основні питання, розглянуті на засіданнях керівних органів об'єднання громадян й правомочність проведення засідань». В управлінні наполегливо рекомендували «надати протоколи засідань статутних органів, викладені українською чи російською мовою». На це організація відповіла листом українською мовою, де зазначила, що ст. 10 Конституції гарантує «вільний розвиток, використання і захист» мов

національних меншин, а ст. 11 сприяння «розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин». ІГС також послався на ратифіковану Україною Європейську хартію регіональних мов, згідно з якою держава зобов'язується сприяти розвитку мов національних меншин, у тому числі в офіційно-адміністративній сфері. Враховуючи це, організація вимагає розглянути її звітну документацію кримськотатарською мовою, залучивши, при необхідності, спеціалістів у галузі кримськотатарського мовознавства, яких випускає два кримських університети.

Тим часом, вимагають, щоб з ними рахувалися, і україномовні громадяни в Криму: дев'ять громадських організацій звернулися до спікера кримського парламенту В. Константинова та прем'єра автономії А. Могильова з проханням надати українській статусу регіональної, поряд з російською та кримськотатарською, як мові національної меншини в регіоні. Серед організацій, які висунули вимогу, кримське відділення Всеукраїнського товариства «Просвіта», організація «Український дім», Всекримське товариство «Україна-Світ», а також організація «Комітет з моніторингу свободи преси в Криму». «Вимагаємо передбачити в бюджеті АРК кошти на розвиток української мови, української культури і української освіти», – йдеться в заяві. За словами одного з авторів звернення, голови організації «Український дім» А. Щекуна, українське населення автономії вважає себе «меншістю в меншості», а тому «знаходиться під захистом чинного вітчизняного та міжнародного законодавства про права національних меншин». «Українців в Криму проживає 24 % населення, тому ми маємо право на 24 % україномовних шкіл і садків, 24 % від мовного бюджету на розвиток української. Зараз ми не маємо навіть 1 %», – наголосив громадський активіст.

Отже, за відсутності виваженого підходу (поки політики так і не продемонстрували готовності до подібних кроків) Україні загрожує наростання контурів розколу за мовною ознакою і, не виключено, посилення етнічної нетерпимості. Висока вірогідність, що активісти зосередять боротьбу у судовій площині – передумови для цього вже проглядаються. У Львові місцеві депутати від партії «Свобода» розвернули активну діяльність, закликаючи громадян подавати до судів позови як стосовно легітимності нового закону і законності дій осіб, що підписали його, так і проти тих політиків, які в процесі обговорення проблеми дозволяли собі неполіткоректні висловлювання. Під шквал критики потрапив один із співавторів закону, депутат Верховної Ради

В. Колесніченко, який у розпалі суперечки назвав західноукраїнський діалект державної мови «відрижкою». А також депутат Луганської облради від Партії регіонів Р. Мірошник, який раніше сказав, що громадяни, які навчають і виховують дітей українською, ростять «недорасу». Юристи «Свободи» розробили зразок звернення до суду, яким можуть скористатися всі бажаючі. Г. Москаль вже звернувся кримсько-татарською мовою до голови Верховної Ради АРК та голів Чернівецької і Закарпатської обласних рад (румунською і угорською мовами) з вимогою провести сесії та визнати регіональними, відповідно, кримськотатарську мову в Криму, молдавську та румунську на Буковині та угорську мову на Закарпатті. «Якщо цього не буде зроблено, залишаю за собою право звернутися до окружних адміністративних судів згаданих регіонів, послів Угорщини, Румунії та Молдови, а також до структур ОБСЄ та Ради Європи, що опікуються правами національних меншин».

Навряд чи опозиціонер виявиться єдиним політиком, що апелюватиме до міжнародної спільноти і судових установ, тому існує неприємний шанс, що закон, який розглядався в контексті реалізації в Україні положень Європейської мовної хартії, стане ще одним фактором іміджевих втрат для влади і всієї країни.

Поки що залишаються актуальними і інші ризики, зокрема, проблеми управлінської системи. До прикладу, в Чернівецькій області є Герцаївський район, де румунське населення становить 92 % від загальної кількості. Є райони, де від третини до половини сіл є румуномовними (Сторожинецький, Глибоцький) або де компактно проживають молдавани (Новоселицький). Є етнічні села, де живуть національні групи, які більше ніде в області не проживають (росіяни-старовіри у селах Біла Криниця Глибоцького та Грубно Сокирянського районів, поляки у селі Стара Красношора Сторожинецького району). Тобто, передбачена у законі можливість проголошувати регіональну мову від рівня села і до області перетворить офіційну мовну карту Буковини у клаптикову ковдру.

Аналогічна ситуація і в Закарпатській області – кількість етнічних угорців тут становить понад 12 %, що є підставою для визнання угорської мови регіональною на території області. Крім того, в окремих районах компактно проживають румуни, є майже повністю словацькі, німецькі села, а також села, заселені представниками інших національностей. Як резюмує політолог В. Фесенко, «головне – не довести ситуацію до абсурду: ситуація в тому ж Закарпатті, якщо виконувати цей закон, буде дуже складною в управлінському плані».

Загалом же найбільш виваженими видаються рекомендації експертів щодо того, щоб «не латки накладати» на недосконалий, за практично одностайним висновком, закон, а за участі фахівців (мовознавців, соціологів, юристів) розробити новий, що комплексно та концептуально підходить би до пошуку балансу інтересів в мовній сфері.

Н. Половинчак, влас. кор. НЮБ

Реформування системи безпеки дорожнього руху: відгуки та прогнози

У нас прижилося погане прислів'я, що правила існують для того, щоб їх порушувати. На жаль, в Україні правила дорожнього руху та інші правила, яких необхідно дотримуватися і пішоходам, і водіям, щодня, ціною власного життя, порушують десятки людей. Практично кожні 20 хв у державі стається дорожньо-транспортна пригода з потерпілими. У середньому щодоби на автошляхах гине 11 осіб, ще 87 – отримують травми. Упродовж цього року в Україні сталося майже 15,5 тис. ДТП із потерпілими, у яких загинуло 2,4 тис. людей, ще більш ніж 19 тис. дістали тілесні ушкодження. «Діюча система безпеки на дорогах є неефективною. У країні зберігається високий рівень аварійності. У нас у ДТП гине 11 осіб на 100 тис. населення, а в Англії чи Німеччині тільки чотири людини», – заявив заступник начальника управління ДАІ В. Резніков.

Кожна четверта автопригода відбувається внаслідок перевищення швидкості руху, а кожна п'ята – через порушення правил маневрування. Більшість із них – це свідоме порушення Правил дорожнього руху. У суспільстві спостерігається фактичне ігнорування учасниками дорожнього руху чинного законодавства, що є результатом низької культури поведінки на дорогах, безвідповідальності та правового нігілізму.

Такий стан справ спонукав керівництво держави розпочати створення Національного плану дій на забезпечення безпеки дорожнього руху. *8 серпня Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2016 р.* Розробка цього нормативного акта була передбачена положеннями Плану заходів щодо реалізації Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 р., затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України (від 21 березня 2012 р. № 140).

Документом визначено основні засади та напрями, на основі чого буде розроблено комплексну Програму, що дасть змогу в період до 2016 р. реалізувати заходи з підвищення рівня безпеки дорожнього руху. «Головною метою Програми є зниження рівня аварійності та тяжкості наслідків дорожньо-транспортних пригод, створення безпечних та комфортних умов руху транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, а також удосконалення системи державного управління безпекою дорожнього руху», – зазначив перший заступник міністра внутрішніх справ України **С. Черних**.

Спеціалісти вважають, що в результаті реалізації Програми вдасться досягти зменшення на 25–30 % кількості потерпілих, які загинули внаслідок дорожньо-транспортних пригод, тим самим наблизивши рівень безпеки дорожнього руху в Україні до середньоевропейського.

Під час розроблення Програми передбачається врахувати норми законодавства та досвід країн Європейського Союзу у сфері підвищення безпеки дорожнього руху, удосконалення організації дорожнього руху та системи підготовки водіїв, розвиток системи надання допомоги потерпілим у дорожньо-транспортних пригодах, а також підвищення рівня правосвідомості українських громадян: усвідомлення ними необхідності дотримання вимог безпеки дорожнього руху.

«Недолугі реорганізації державної автоінспекції в минулі роки, скорочення й кадрові перетасування насправді послабили функціональну спроможність служби. Її треба відновлювати, виводити на якісно новий європейський рівень. Знаходити оптимальне співвідношення між кількістю працівників ДАІ та їх матеріально-технічним оснащенням. Все це комплексні питання для великої довготермінової програми підвищення функціональної спроможності ДАІ, і почати розглядати їх ми повинні вже сьогодні», – зазначив **Прем'єр-міністр М. Азаров**.

За рішенням уряду України з 1 по 31 серпня в державі триватиме Місячник безпеки дорожнього руху. Головною метою заходу є реалізація комплексу заходів щодо привернення уваги різних верств суспільства, учасників дорожнього руху, органів місцевого самоврядування до проблем забезпечення безпеки дорожнього руху.

Серед **головних причин аварійності** на дорогах у ДАІ відзначають відсутність у водіїв достатніх навиків водіння, перевищення швидкості, ігнорування правил дорожнього руху та загалом низьку культуру водіїв. Але, на думку **експертів та водіїв, основними чинниками кричущої ситуації з аварійністю і смертністю на дорогах України є:**

1. Низький рівень підготовки водіїв і корупція при видачі водійських посвідчень. Це і застарілість, і неадекватність самого змісту навчальної програми й методик навчання в автошколах, і той факт, що навчатися водінню й складати екзамен у ДАІ зовсім не обов'язково через тотальну корумпованість усієї системи та можливість «купити права».

За словами *керівника громадського об'єднання «Дорожній контроль» О. Кірієнка*, потрібно змінити програми навчання в автошколах: «Зараз учень автошколи має проїхати всього 36 годин. Це дуже мало. Для того, щоб виробити навички керування машиною, треба хоча би 70 год. Потрібно підвищити вимоги до інструкторів. Ці люди мають бути не просто водіями, а грамотно навчати людину. Моя знайома нещодавно закінчила автошколу. Вона поміняла п'ять інструкторів. Один був дуже нервовий і кричав на неї, інший нічого не міг пояснити, третій постійно запізнювався, і вона щоразу проїжджала на 20 хв менше. Навчання в автошколах має бути комплексним, учень має навчитися і паркуватися, і перестроюватися в інший ряд на швидкості», – зазначив він.

2. Існуючий стан доріг і слабка організація безпеки руху. Сюди належать не тільки і не стільки вибоїни і ями, як неадекватний дизайн доріг і застарілі стандарти дорожнього будівництва, небезпечне облаштування пішоходних переходів, неналежне використання розмітки й дорожніх знаків, недостатнє використання засобів примусового уповільнення автомобілів, відбійників і розділових бар'єрів та інші системні недоліки. Також відзначають експерти і відсутність практики аудиту безпеки руху, через що дані про місця концентрації аварій і типові сценарії ДТП у нас не збираються і не аналізуються, жодних заходів для ліквідації «смертельних місць» не вживається.

3. Надмірна швидкість руху на міських автошляхах. Хоч обмеження швидкості в населених пунктах України становить 60 км/год, фактично у нас можна безкарно їздити до 80 км/год, оскільки перевищення до 20 км/год не тягнуть за собою жодного покарання (у Європі ж стандартним обмеженням швидкості для міста є 50 км/год, і 30 км/год для заселених районів). Крім того, навіть такі високі українські граничні межі швидкості, як 80 км/год у населених пунктах, масово і безкарно ігноруються учасниками руху.

4. Неefективність системи фіксації порушень і покарання порушників. У нашій країні повсюдне хабарництво серед інспекторів ДАІ і вибіркове ставлення до порушників («слуг народу», власників «перепусток МВС» та інших численних груп учасників руху, які ніколи

не несуть відповідальності за своє небезпечне керування). Експерти впевнені, навіть різке підвищення штрафів не дасть добрий ефект. Швидше, навпаки, – високі штрафи можуть спровокувати підвищення розмірів хабарів автоінспекторам.

Секретар Ради національної безпеки і оборони А. Ключев упевнений, що зниження смертності на дорогах можливе лише шляхом посилення покарання за порушення правил дорожнього руху з одночасним посиленням боротьби з корупцією в Державній автоінспекції. За словами А. Ключєва, статистика впевнено підтверджує залежність рівня смертності й травматизму в дорожньо-транспортних пригодах від змін контролю за дотриманням правил дорожнього руху та суворості покарання за їх порушення.

Що стосується корупції у Державтоінспекції, то А. Ключєв зазначив, що з цим явищем важливо боротися постійно. У співробітника повинен бути страх не тільки перед загрозою втратити роботу, а й більш жорсткого покарання, підкреслив він. Зниження рівня корупції у ДАІ також здатне впливати і на дисципліну водіїв, а значить, здатне знизити смертність від ДТП, заявив секретар РНБО. На його думку, найдієвіший спосіб боротьби з корупцією в ДАІ для водіїв: максимально добре знати законодавство, насамперед, правила дорожнього руху, і не порушувати їх.

У управлінні ж **ДАІ мають намір знову впровадити автоматичну фіксацію** порушень правил дорожнього руху (ПДР) за допомогою стаціонарних пристроїв. У ДАІ переконані, що фотофіксація необхідна, це питання навіть не варто ставити. «Деякі кажуть, що співробітники ДАІ некомпетентні, беруть хабарі. Тоді давайте зробимо так, щоб не було з ким домовлятися. Поставте камери – з ними не посперечаєшся. На трасах досягають надхмарних швидкостей, бо знають: швидкість не відстежується», – **заявив заступник начальника ДАІ В. Резніков**.

Систему автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху було впроваджено в Україні у 2008 р. Через рік її було скасовано через численні скарги водіїв, які намагалися оскаржити результати фіксації в судовому порядку. Основною причиною протестів стала технологічна недосконалість приладу для фіксації порушень правил дорожнього руху «Візор» і відсутність сертифіката відповідності на нього, виданого Держслужбою спецв'язку. У грудні 2010 р. Конституційний Суд визнав неконституційним накладення штрафів на підставі даних «Візира» без складання співробітниками ДАІ протоколу про адміністративні правопорушення.

Разом з тим, за *словами заступника начальника ДАІ В. Резнікова*, система автоматичної фіксації порушень ПДР діє в багатьох країнах світу. «Якщо ми хочемо поліпшити ситуацію на дорогах, то теж повинні ввести автоматичну фіксацію», – пояснив В. Резніков. Таке рішення, на його думку, допоможе різко знизити кількість ДТП і навантаження на співробітників ДАІ. «У Німеччині спеціальна стаціонарна техніка реєструє 80 % правопорушень на дорогах, і лише 20 % виявляють співробітники поліції», – додав В. Резніков.

На зміну «Візиру» прийшов новий, більш досконалий прилад – «ТруКам», який міряє швидкість лазерною технологією. Даний прилад дозволяє вимірювати швидкість авто на відстані понад 1 км. З його допомогою можна визначити також дистанцію між авто та зафіксувати на фото не лише номери машини, а й координати місцевості, де відбувся замір. ДАІ уже отримала сертифікати на використання приладу в Україні. Цього вимагала Генпрокуратура.

В. Резніков визнав, що «Візер» часто помиляється, якщо на дорозі багато автомобілів, а «ТруКам» вираховує порушника і фіксує його, навіть якщо той ховається за іншими машинами. Внести зміни до даних приладу не можна, виключено будь-які втручання й підробки. Таким чином, вимоги представника ДАІ стають більш законними, а порушник не зможе уникнути відповідальності.

«Якщо ми будемо використовувати “ТруКам” і збережемо таким чином хоч одне життя – це вже перемога. Наведу порівняння: у 2007 р. на дорогах загинуло 9,6 тис. осіб, а в 2010-му, коли стали застосовувати фотофіксацію, уже 4,8 тис. Нам казали, що криза, транспорту стало менше. Але це не так. З кожним роком кількість автомобілів збільшувалася, але фотофіксація зобов'язувала людину не порушувати правила – боялися штрафів. Як тільки ми скасували фотофіксацію, знову загиблих стало більше», – констатує чиновник. У той же час від Візира в ДАІ відмовлятися не будуть. Старі моделі, як і колись, працюватимуть, але тільки під керуванням інспектора ДАІ.

За задумом ДАІ, порушення правил дорожнього руху будуть виявляти стаціонарні фото- і відеокамери, розставлені в місцях підвищеної аварійності (за даними Державтоінспекції, їх у країні – 1143, з яких 137 радарів «Трукам»). У першу чергу будуть фіксуватися перевищення швидкості; виїзди на зустрічну смугу, на заборонний сигнал світлофора, на залізничний переїзд при закритому шлагбаумі, а також рух пішохідними переходами або на тротуарах. Дані про порушення будуть передаватися в центр обробки інформації та аналізува-

тися. Після цього власникові транспортного засобу за місцем проживання буде надіслано повідомлення про штраф, який він повинен буде сплатити або оскаржити. У разі несплати інформація буде направлена в Державну виконавчу службу для стягнення суми штрафу.

У ДАІ впевнені, що оскаржити нові «листи щастя» за аналогією з «Візіром» буде набагато складніше. «Ми постаралися максимально підкувати себе з юридичного боку. Були проведені консультації з відомими правозахисниками і адвокатами, які спеціалізуються у сфері дорожнього руху. Для особового складу підготували методичні рекомендації для роботи з автоматичними радарми. На сьогоднішній день у нас є всі необхідні дозволи», – *заявив начальник прес-служби Департаменту ДАІ Є. Кравець.*

Департамент ДАІ також вирішив озброїти своїх інспекторів і новими німецькими *алкотестерами Drager*, які вже рік тестували в Україні. Електронний прилад може зафіксувати навіть те, що водій випив келих квасу або кефіру. «Під час цих тестів ми знайшли деякі неточності. У водіїв і юристів були зауваження по квитанції, яку видає алкотестер. На ній повинні бути підписи водія та інспектора, а також номер тесту. Ці зауваження враховані. І якщо раніше алкотестерів Drager було кілька штук на всю Україну, то тепер ми починаємо їх закуповувати масово», – заявив Є. Кравець.

На думку ж головного *редактора газети «Дорожній контроль» О. Кириєнка*, після відновлення практики фіксації ДАІ не вдасться уникнути «хвилі скарг на штрафи», як це було у 2008–2009 рр.: «Адже зараз одним автомобілем можуть користуватися кілька людей, а штрафи будуть нараховуватися тільки власникові». Він вважає, що автоматична фіксація «безумовно корисна», але, враховуючи рішення Конституційного Суду, для її впровадження доведеться внести зміни в Кодекс про адміністративні правопорушення, що дозволяють штрафувати водіїв на підставі даних стаціонарних пристроїв.

Тим часом *голова профспілки таксистів В. Попик* вважає, що автоматична фіксація порушень правил дорожнього руху не буде однаковою для всіх. «Ті ж депутати постійно порушують ПДР. Думаю, що фіксація не зробить усіх рівними на дорозі», – зазначив він.

Автомобілісти ж нарікають численні фальсифікації та неточності в системі автоматичної фіксації. Факт численних фальсифікацій підтверджує і *прес-секретар громадського проекту «Дорожній контроль» Є. Воробійов*. «Дуже часто на фото видно дві машини, а показник швидкості від третьої. Крім того, у нас були випадки, коли ми мали справу зі справжніми підробками в фотошопі», – розповів він.

Українські водії знову збираються судитися з інспекцією. «Коли буде автоматична фіксація, протоколи будуть складатися не на місці і без присутності ймовірного правопорушника. Це значно обмежує права громадян», – говорить *правозахисник В. Чермерис*.

Голова харківської громадської організації «Товариство учасників руху» О. Ситенко вже кілька років веде боротьбу за створення в Україні системи автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху європейського гатунку. Але нову ініціативу МВС він категорично не приймає, як, власне, і усі попередні. О. Ситенко вважає їх «виключно створенням годівниці для правоохоронців»: «У нас тільки є один автор законів – МВС! І це абсолютне ігнорування існування юридично-правової системи у вигляді відповідних наукових інституцій, які і мають такі законопроекти розробляти та виносити на громадське обговорення».

Аби дисциплінувати водіїв по-справжньому, говорить експерт, слід встановити відеокамери скрізь. При цьому позбавити ДАІ «можливості ловити порушників під дороговказами» та передати право займатися складанням адмінпротоколів окремій структурі – Національній дорожній адміністрації. Проте, говорить експерт, аби це все «нормально» функціонувало, слід ретельно попрацювати над розробкою усєї законодавчої бази, яка має захищати і водіїв.

З необхідністю запровадження автоматичної фіксації порушень на дорогах згодні й інші експерти, але у них немає впевненості, що цього разу ДАІ поставить усіх водіїв у рівні умови. *Прем'єр-міністр М. Азаров визнає*, що «існують проблеми, у нас є категорії водіїв, які вважають для себе обов'язковим виконувати правила дорожнього руху. У народі їх охрестили “мажорами”... Необхідно, щоб наші органи внутрішніх справ дуже уважно за “мажорами” дивилися й жорстко діяли, якщо буде потреба», – додав голова уряду. Він нагадав, що уряд скасував практично всі посвідчення, які дають можливість пільгового ставлення до водіїв при порушенні ПДР. За його словами, на сьогодні тільки три особи в державі – Президент, Прем'єр і спікер – мають право особливого проїзду дорогами. «Для всіх інших посадових осіб правила непорушні», – підкреслив М. Азаров.

Впровадження ж закону, який посилить відповідальність за порушення правил дорожнього руху, вже готується до другого читання у Верховній Раді (відповідний проект закону № 5220-д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» зареєстрували в парламенті 27.02.2012). То ж уряд сподівається, що найближчим часом вдасться знизити показники аварійності та смертності на дорогах.

А. Присяжна, наук. співроб.**Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні**

Право на вибір місця проживання становить частину свободи самовизначення особистості.

Інститут «прописки», який існував за радянських часів, з проголошенням України незалежною державою та прийняттям Конституції, ст. 33 якої гарантує свободу пересування, після винесення рішення Конституційного Суду України у 2001 р., яким його було визнано неконституційним, «перетворився» в реєстрацію місця проживання.

З того часу була низка спроб регламентувати порядок реєстрації місця проживання, приймалися нормативно-правові акти, тимчасовий порядок, які згодом були відмінені з прийняттям 11 грудня 2003 р. Закону України № 1382-IV «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні».

Закон взамін прописки ввів явочну систему реєстрації за місцем проживання й місцем перебування, у якій для реєстрації громадянина досить заяви, паспорта, квитанції про сплату державного мита, два примірники талона про зняття з реєстрації; реєструючі органи не мають права відмовити в реєстрації.

Водночас необхідно зазначити, що сьогодні крім Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», до списку законів, що регламентують реєстрацію в Україні, можна віднести Цивільний кодекс України (ст. 29), Житловий кодекс України (ст. 64 і нижче), Сімейний кодекс України (ст. 160–162).

Звичайно, що заміна прописки реєстрацією, перш за все, була необхідна Україні в іміджевих цілях. Загальновідомо, що в Європі, США не існує інституту прописки. Так, у США працює система електронного обліку громадян та іноземців, при цьому кожен громадянин має повне право отримати цю інформацію і має право вказати на невірність обліку. У ряді країн використовуються квитанції про оплату комунальних платежів для підтвердження наявності місця проживання під час отримання послуг від державних чи приватних підприємств. У Греції це визначають за місцем роботи, в Італії – за повідомленням самого заявника. У Бразилії держава цікавиться місцем перебування тільки під час збирання податків або при відкритті власної справи.

Пізніше практично усі країни колишнього СРСР почали змінювати прописку на реєстрацію за місцем проживання або за місцем перебування.

Але в Україні «як у всіх європейських країнах» не вийшло.

Існуючі обмеження, пов'язані з місцем проживання, наразі досить ускладнюють життя громадян: лікар у поліклініці не приймає хворого без реєстрації; школа може відмовити в прийомі не прописаної дитини; з'являються труднощі при занятті бізнесом, тому що підприємницькі справи і стосунки з податковою потребують штамп у паспорті; проблеми при реєстрації автомобіля; отримання соціальних послуг; голосування на виборах тощо.

Чинники пояснюють подібні неув'язки тим, що багато українських нормативних актів не приведено у відповідність до Закону «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Як виняток, Трудовий кодекс, у якому зазначено, що при влаштуванні на роботу забороняється вимагати прописку (реєстрацію). Таке формулювання фахівці називають ідеальним для різноманітних нормативних актів. А поки, незважаючи на те що в Законі зазначено, що «реєстрація місця проживання чи місця перебування особи або її відсутність не може бути умовою реалізації прав і свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України, або підставою для їх обмеження», права українців порушують законно. Адже кожен чиновник діє на основі окремого правового акта, у якому чорним по білому написано, що без реєстрації громадянин України не може реалізувати ні своє право на охорону здоров'я, ні своє право на освіту, ні інших прав.

Між тим згідно із соціологічним дослідженням «Чи можуть мешканці України реалізувати право на вільне пересування?», проведеним громадською організацією «Територія успіху», у 37 % українських громадян місце фактичного проживання не збігається з місцем реєстрації.

Деякі корективи щодо порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні вніс Закон «Про внесення змін до деяких законів щодо реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні» № 5088-VI (набрав чинності 05.08.2012 р.).

Як і раніше, продовжують діяти положення, що зобов'язують громадян України, а також іноземців чи осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, протягом 10 днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати його.

І якщо раніше Закон не уточнював, хто саме був зобов'язаний реєструвати місце перебування, і в яких випадках це треба робити, то Закон № 5088-VI ст. 8 зазначає: «Зобов'язані зареєструвати місце перебування особи, які перебувають більше одного місяця за межами адміністративно-територіальної одиниці, в якій зареєстровано їх місце проживання, і мають невиконані майнові зобов'язання, накладені в адміністративному порядку чи за судовим рішенням, або призиваються на строкову військову службу і не мають відстрочки, або беруть участь у судовому процесі».

Уточнено також, що зазначена реєстрація здійснюється в день подання особою документів та за заявою особи, може бути здійснена з одночасним зняттям з реєстрації попереднього місця проживання.

У свою чергу юрист компанії Ліга Закон О. Попова акцентує увагу на відсутність у Законі положення щодо того, який орган повинен стежити за дотриманням правила щодо обов'язкової реєстрації, і як саме він повинен буде це робити.

У тому, щоб вести облік громадян на державному рівні, є логіка. Без цього важко було б планувати бюджет та розраховувати витрати на охорону здоров'я чи субсидії для того чи іншого населеного пункту. Крім того, враховуючи високий рівень злочинності в Україні, без реєстрації набагато складніше розкривати злочини або здійснювати пошук правопорушників.

Також реєстрація важлива і під час проведення виборів до органів державної влади. Так, на думку президента громадської організації Центру творчих ініціатив «Східна Україна» (м. Луганськ) С. Сакадинського, існуючий інститут реєстрації сприяє спотворенню результатів волевиявлення громадян на виборах. За його словами, наприклад, у Києві на 90 % – це приїжджі, зареєстровані в регіонах, які живуть без офіційних документів на зйомних квартирах і тому не мають права голосу.

У той же час правозахисник Е. Багіров вважає, що «за допомогою реєстрації держава полегшує роботу правоохоронних органів і може контролювати переміщення громадян. Це дуже зручно при тоталітарному режимі». Крім того, на його думку, встановлений термін свідчить про те, що реєстрація в Україні не є добровільною.

Серед нововведення можна виділити такі:

– реєстрація та зняття з реєстрації здійснюються в одному місці і в день звернення особи до органу реєстрації. Таким чином, людині тепер не потрібно їхати, наприклад, до Харкова для зняття з реєстрації, якщо вона має намір зареєструватися в Києві – достатньо

звернутися до територіального підрозділу ДМС України за новим місцем проживання;

– реєстрація місця проживання не прив'язана до постановки на облік військовозобов'язаних і призовників. Таким чином, зареєструватися за новим місцем проживання тепер можна до постановки на облік у військкоматі. При цьому сама постановка на облік військовозобов'язаних і призовників залишається обов'язковою;

– скасовані норми щодо обов'язкової реєстрації протягом місяця новонародженої дитини, а також щодо обмеження осіб, що звернулися за наданням статусу біженця, у вільному виборі місця проживання;

– значно розширено коло підстав для зняття з реєстрації. Якщо раніше це була заява або рішення суду, то сьогодні зняття з реєстрації можливе також у разі припинення підстав на право користування житлом або законних підстав для перебування на території України іноземців та осіб без громадянства.

Наприклад, у разі закінчення строку дії договору оренди можливо зняти зареєстровану особу за заявою власника житла.

Однак на думку президента Асоціації фахівців з нерухомості (ріелторів) України С. Злиденя, для того, щоб Закон запрацював на повну силу і допоміг спростити деякі стадії придбання квартир, відповідні зміни повинні бути внесені в усі законодавчі акти, які теж посилаються на прописку.

У разі повного врегулювання нового Закону, Житловий кодекс під час операцій з нерухомістю відійде на другий план, адже в ньому право користування нерухомим майном було прив'язане безпосередньо до прописки.

«З іншого боку, якщо ніяких змін до законодавчих актів не буде, на ринку нерухомості виникне велика плутанина, – вважає С. Злидень. – До прикладу, опікунські ради будуть цікавитися пропискою дітей, а прописки, як такої, немає. Тому було б краще прийняти цей Закон у пакеті зі змінами інших законодавчих актів».

Ще одне питання, яке, швидше за все, залишиться відкритим, – це довідка про наявність прописаних у квартирі, що продається, людей. «Спочатку це зроблено для того, щоб забезпечити соціальний захист незахищених верств населення – дітей і стариків, – зазначає керівник комітету аналітики та статистики Ліги експертів України А. Гусельников. – Я впевнений, що нотаріуси, при посвідченні угоди з нерухомості, як і раніше, будуть вимагати цю довідку».

Тим часом директор Інституту української політики К. Бондаренко нагадує, що Україна зобов'язалася запровадити біометричні паспорти в рамках плану дій щодо пом'якшення візового режиму між Україною та ЄС. Тому новий Закон, на його думку, застарів з моменту його прийняття, адже незабаром в Україні будуть вводитися документи з біометричними даними, і необхідність в реєстрації відпаде сама собою.

Нині, якщо держава навчиться вірити своєму громадянину, коли він каже, що проживає за певною адресою, тобто, змінюючи місце проживання, людині достатньо буде просто повідомити про це у відповідні органи, які, власне, це зобов'язані зафіксувати, тоді в країні запрацює «повідомний» порядок реєстрації місця проживання, а не дозвільний. Буде «як у всіх європейських країнах»...

Н.Витушко, зав. отделом НЮБ

Свободная продажа оружия населению: аргументы за и против

Тема разрешения свободной продажи короткоствольного оружия населению для самозащиты уже несколько лет разделяет граждан на сторонников и противников.

Главным аргументом сторонников является ссылка на Конституцию Украины. Основной закон провозглашает: человек, его жизнь и здоровье, честь и достоинство, неприкосновенность и безопасность признаются в нашем государстве высочайшей социальной ценностью. Каждый человек имеет неотъемлемое право на жизнь, свободу и личную неприкосновенность, на неприкосновенность жилища, на защиту от противоправных посягательств (ст. 3, 27, 30).

Противники считают, что граждане Украины пока не готовы адекватно использовать такие грозные средства защиты и ответственно их хранить. Закон о свободной продаже оружия населению нуждается в тщательном экспертном анализе, изучении мирового опыта, адаптации к отечественным реалиям.

Среди противников поспешных решений в данном вопросе – правоохранительные органы, органы государственной власти. В начале августа Президент Украины В. Янукович подписал Закон № 5064-VI «О внесении изменений в Уголовный и

Уголовно-процессуальный кодексы Украины об ответственности за незаконное обращение с оружием и взрывоопасными материалами».

Документом внесены изменения в Уголовный кодекс Украины, согласно которым преступления, предусмотренные ч. 1 ст. 263 кодекса [ношение, хранение, приобретение, передача или сбыт огнестрельного оружия (кроме гладкоствольного охотничьего), боевых припасов, взрывчатых веществ или взрывных устройств без предусмотренного законом разрешения] относятся к тяжким преступлениям, а также устанавливается уголовная ответственность за незаконное изготовление, переработку или ремонт огнестрельного оружия или незаконное изготовление боевых припасов, взрывчатых веществ, взрывных устройств.

Опрос, проведенный в 2009 г. Киевским международным институтом социологии и Европейским институтом интеграции и развития, показал, что большая часть опрошенных граждан в той или иной степени не поддерживает свободную продажу оружия населению. 69,9 % респондентов считают, что милиция способна противодействовать росту преступности.

В 2012 г. на вопрос компании Research&Branding Group, как респонденты относятся к ношению огнестрельного оружия, уже 79 % опрошенных ответили отрицательно, а 65 % опрошенных согласились с тем, что только ужесточение наказаний сможет снизить уровень жестокости и насилия в обществе.

Дебаты вокруг продажи оружия населению активизировались и в США – стране, на которую в первую очередь ссылаются сторонники свободного оборота короткоствольного нарезного оружия. Причиной послужило убийство 26 февраля в Сэнфорде (штат Флорида) дружинником Д. Циммерманом темнокожего подростка Т. Мартина из-за его «подозрительного вида».

По данным американских социологов, сегодня 74 % опрошенных выступают за ограничение открытой продажи оружия, а 69 % поддерживают ограничение количества единиц для одного владельца.

Отвечая на вопросы, американские граждане опираются на реалии. А они таковы: согласно данным организации Brady Campaign to Prevent Gun Violence (выступает против оружия), ежегодно в США от огнестрельных ранений погибают около 100 тыс. человек. В эту статистику включены убийства, самоубийства, несчастные случаи и случаи с участием полиции.

В Украине вопросы приобретения права собственности, владения, пользования и распоряжения короткоствольным огнестрельным

нарезным оружием, порядок его производства, ремонта и реализации регулируются в основном ведомственными нормативными актами. Попытки принять закон предпринимались неоднократно. В разное время на рассмотрение Верховной Рады были внесены законопроекты от различных политических сил, но ни один из них в силу несовершенства не был принят.

Рассмотрим подробнее аргументы сторонников и противников свободной продажи населению короткоствольного огнестрельного нарезного оружия. В МВД Украины считают, что в проекте закона Украины «Об оружии» нужно учесть положение Рекомендаций от 07.12.1984 г. № R (84) 23 Комитета министров – членов Совета Европы «О гармонизации национального законодательства об оружии». При этом норма относительно предоставления права гражданам на приобретение, хранение и ношение короткоствольного нарезного огнестрельного оружия (пистолетов и револьверов) должна быть рассмотрена отдельно. По мнению правоохранителей, значительный рост гражданского обращения оружия имеет как позитивную, так и негативную сторону, связанную с его потерями, кражами, использованием в преступных целях и не по назначению.

Оспаривая эту позицию, приверженцы права граждан на пистолеты считают, что огнестрельное оружие является эффективным способом защиты в условиях повышения криминализации общества. Аргумент, который приводится в качестве тарана: если государство не может обеспечить безопасность своих граждан, то должно хотя бы разрешить им защищать свою жизнь самостоятельно.

Еще один подобный аргумент – зарубежный опыт. Например, США, где право на владение оружием закреплено в поправке к Конституции. В настоящее время в стране скрытое ношение огнестрельного оружия разрешено во всех штатах, кроме Иллинойса. В 29 из них также можно носить его открыто без ограничений (не считая особых зон – аэропорты, школы и др.), а еще в 14 – при получении специального разрешения. Минимальный возраст для владения длинноствольным оружием – 18 лет, короткоствольным – 21 год. В ряде штатов есть специальные ограничения. Например, в Калифорнии можно купить не более одного ствола за 30 дней.

И если верить экспертам, в тех американских штатах, где разрешается ношение оружия, количество убийств полицейских с каждым годом сокращается на 2 %. Сотрудники Чикагского университета провели исследования, результаты которых показали, что в тех

регионах, где разрешается скрытое ношение оружия, уровень преступности значительно ниже, чем в остальных. Но помимо этого, в этих же штатах простые граждане убивают в несколько раз больше преступников, чем это делает полиция.

В тех же американских штатах, где носить оружие запрещено законом, совершается вдвое больше преступлений.

Для тех, кого приятно удивляет подобная статистика, следует добавить, что в США еще в 1984 г. для помощи правозащитникам в борьбе с преступностью были приняты Законы «О вооруженном профессиональном преступнике» и «О обширном контроле над преступностью». Кроме того, согласно законодательству страны, лицо, которое совершило насильственное преступление с применением оружия, осуждается на пять лет, а если таким оружием окажется короткоствольная винтовка, дробовик или полуавтомат – на десять лет заключения. Преступление с применением пулемета или огнестрельного оружия, снаряженного глушителем, карается пожизненным заключением без права на амнистию. То есть отношение к вооруженным преступникам в США весьма жесткое. Но, несмотря на это, согласно статистике, ежедневно от огнестрельного оружия в Америке гибнут люди.

Недавний случай в Денверском кинотеатре (в результате стрельбы вооруженного мужчины по зрителям погибли 12 человек, 58 были ранены) в очередной раз стал доказательством того, что Америка занимает лидирующие позиции не только по продаже оружия населению, но и по количеству преступлений, совершенных с использованием оружия.

Комментатор газеты The Washington Post Ю. Дионн так отозвался на событие: «Возможно, существуют законы, которые мы могли бы принять. Они были бы способны предотвратить повторение подобного. Никто не говорит, что лучшие законы могут предотвратить все трагедии, но наши законы об оружии – самые либеральные среди всех промышленно развитых стран».

Сторонники свободной продажи короткоствольного оружия ссылаются и на опыт других стран, отмечая негативные изменения в криминогенной ситуации после определенных запретов на оружие.

Например, в Австралии после ужесточения правительством в 1996 г. законодательства относительно правомерности ношения оружия, количество ограблений с применением оружия возросло на 59 %, убийств – на 19 %.

В Бразилии ограничение на право ношения огнестрельного оружия вызвало устойчивое возрастание уровня преступности в стране. Согласно статистике, если в 1982 г. уровень смертности от огнестрельного оружия составлял порядка семи случаев на 100 тыс. населения, то в 2002 г. – 22.

В Ирландии в 1974 г. правительство запретило и изъяло из оборота большое количество оружия, что привело к повышению уровня убийств.

В Канаде также было запрещено владение огнестрельным оружием для гражданского населения, что привело к росту преступности на 45 %.

Вместе с тем в Польше после получения гражданами возможности свободно покупать, носить и хранить оружие уровень преступности снизился на 34 %. В Словении этот показатель снизился на 50 %.

Цифры достаточно убедительные. Доказывая свою правоту, в мировом опыте легко можно найти необходимые аргументы.

Воспользовавшись этой практикой, поищем другие примеры. В известной своими законопослушными гражданами Германии в 2002 г. в г. Эрфурт в школе им. Гутенберга один из ее бывших учеников начал стрельбу, вследствие которой погибло 18 человек. Недалеко от Мюнхена студент, исключенный из бизнес-школы, убил трех человек и самого себя. После этого в некоторых городах власти прекратили выдавать частным лицам разрешение на хранение оружия.

В 2009 г. в г. Винненден подросток расстрелял своих одноклассников и учителей (всего 15 человек), после чего покончил с собой. Пистолет он взял у отца – члена стрелкового клуба. Вследствии инцидента в закон об оружии были внесены изменения. В частности, полиция получила право приходить с проверками в дома владельцев оружия без уведомления. Лица до 18 лет, которые состоят в стрелковых обществах, не имеют больше права пользоваться оружием крупного калибра.

Ужесточая контроль, в 2012 г. бундестаг одобрил создание единого реестра владельцев огнестрельного оружия. Проект нового закона предполагает, что в случае необходимости власти смогут быстро вычислить происхождение оружия и его владельца.

Вопрос о необходимости введения свободного оборота короткоствольного оружия обсуждается и в имеющей схожие с украинскими реалии России. Недавно первый вице-спикер Совета федераций России А. Торшин выступил с экспертным докладом «К вопросу

о реформировании российского оружейного законодательства». Основной тезис документа – необходимость легализация в России короткоствольного оружия.

Речь идет о внесении изменений в Федеральный закон «Об оружии», согласно которому гражданские лица имеют право на хранение охотничьих ружей, травматических пистолетов, газовых пистолетов, электрошокеров и холодного клинкового оружия. Авторы доклада доказывают, что с ростом числа легального оружия у населения количество преступлений в стране резко снизится. Кроме того, страна получит прямую экономическую выгоду от введения в открытый оборот короткоствольного огнестрельного оружия. По скромным оценкам экспертов, за 10 лет объем нового сектора экономики составит 746 млрд руб.

Но не взирая на экономическую выгоду, законопроект подвергся критике законодателей. По мнению главы Комитета Госдумы РФ по уголовному законодательству П. Крашенинникова, треть преступников в России сидят за бытовые преступления. Возможность приобретения ими огнестрельного оружия приведет к непредвиденным последствиям.

Категорически против идеи легализации короткоствольного оружия член общественной палаты адвокат А. Кучерена: «На фоне чудовищных событий, которые приходят из США... делать подобные заявления необдуманно и неоправданно. Разрешение на выдачу огнестрельного оружия в России может привести к пагубным последствиям, так как для этого необходимо специальное обучение. Мы прекрасно понимаем, что никто никого обучать не будет».

Опираясь на опыт соседней страны и учитывая мнению сотрудников украинских правоохранительных органов, при рассмотрении вопроса о возможности продажи населению Украины огнестрельного короткоствольного оружия следует учесть, что принятие такого решения может осложнить криминогенную ситуацию. За последние годы резко участились случаи применения преступниками при их задержании огнестрельного оружия, случаи использования короткоствольного оружия во время совершения преступлений.

Безусловно, не вызывает сомнения факт необходимости предоставления права на ношение огнестрельного оружия сотрудникам правоохранительных органов, судьям, другим особам, которые непосредственно подвергаются опасности со стороны криминальных структур в связи с профессиональной деятельностью. Однако фабула

сторонников свободного обращения короткоствольного нарезного оружия о том, что чем больше у людей оружия, тем меньше уличная преступность, не выдерживают критики.

И хотя дискуссия по затронутому вопросу не относится к тем, когда в споре рождается истина, рассмотрим отдельные аргументы «против» свободной продажи короткоствольного нарезного оружия населению.

1. Как свидетельствует мировая практика, появление большого количества легального оружия никак не влияет на уменьшение оборота нелегального в стране.

2. Пугая статистикой по правонарушителям, которые сумели скрыться от правосудия, сторонники продажи забывают о том, что наиболее уязвимыми для преступников являются те, кто вряд ли будет носить с собой пистолеты – женщины и старики. А если и будут носить, то их у них легко отберут, что приведет к использованию легального оружия в криминальных целях. Кроме того, криминальные структуры легко могут воспользоваться предоставленными законом возможностями для собственного вооружения через подставных юридических и физических лиц.

3. На фоне уменьшения количества граждан, получивших опыт обращения с оружием в армии, у населения страны понижается уровень культуры общения с огнестрельным оружием, что делает применение пистолетов и револьверов небезопасным.

4. В стране не проводились обсуждения проблемы на уровне широкой общественности, поэтому общественность не готова к тому, что повышение уровня самообороны будет сопровождаться всплеском случаев превышения мер необходимой самообороны, трагических случаев¹.

5. В разы увеличивается возможность неконтролируемого использования оружия гражданами в состоянии стресса, алкогольного, наркотического опьянения; в отечественных условиях возможен самосуд.

6. Несовершенство законодательства о самообороне может легко превратить жертву в преступника.

7. Владение пистолетом для закомплексованных особ – это постоянный соблазн воспользоваться им, не ожидая наступления момента крайней необходимости. Информация блогов на озвученную тему свидетельствует, что на покупку оружия тянет наиболее агрессивную часть населения.

¹ Как следует из слов известного американского судьи А. Скалии в интервью телеканалу Fox News, право на приобретение и ношение оружия не может быть неограниченным, в разные времена общество лишь по-разному определяло эти границы.

8. Расширение круга лиц, которые владеют оружием, создаст дополнительную напряженность в обществе. Не все получившие оружие будут понимать, что уровень самообороны не должен превышать уровень нападения.

9. Оружие не решит социальных проблем общества, порождающих насилие и жестокость.

10. С разрешением торговли нарезным короткоствольным оружием увеличится количество преступлений. Такое оружие, в отличие от охотничьего ружья, легко спрятать под одеждой и войти, например, в банк или магазин. Кроме того, оружие, как дорогая вещь, будет провоцировать на кражу.

11. Наличие в руках гражданина пистолета не гарантирует ему безопасность, если он не умеет стрелять. Научиться же этому из-за отсутствия в Украине необходимого количества недорогих стрелковых клубов нелегко.

12. Оружие – вещь не дешевая. Поэтому короткоствольное огнестрельное оружие будет доступно только состоятельным гражданам. Но менее состоятельным также захотят вооружиться. Поэтому отечественный рынок начнет заполняться дешевыми и низкосортными образцами короткоствольного оружия. А такое оружие представляет опасность для своего владельца.

По мнению экспертов, вопрос о приобретении и ношении оружия всегда влечет за собой вопрос о культурном уровне общества в целом, а также о культуре и вменяемости человека, собирающегося это оружие приобрести. Человеку, которому впоследствии можно будет дать оружие в руки, нужно прививать оружейную культуру с детства. Пока общество остается на нынешнем бытовом уровне, закон об оружии принимать нельзя, поскольку милиция своими средствами и профилактическими мерами не сможет привести к тому, что все граждане будут использовать оружие только в тех случаях, когда их жизни угрожает опасность. Ярким примером является принятие закона о запрете курения, который так и не заработал.

В США произошел новый инцидент с применением оружия: 13 августа 2012 г. полиция задержала злоумышленника, открывшего стрельбу рядом с университетским кампусом в г. Колледж-Стейшен, в результате которой пострадали как многочисленные мирные жители, так и стражи правопорядка.

И хотя, по словам М. Карреги, «... лучше иметь дело со здравомыслящим человеком с ружьем в руках, чем с дураком,

вооруженным только молотком или даже вилкой», событие заставляет сделать вывод о преждевременности закона о свободной продаже короткоствольного нарезного оружия населению. Поскольку искусственное ограничение законом разрешенного оборота оружия в первую очередь коснется законопослушных граждан, которым через некоторое время придется передвигаться по улицам перебежками.

Вместе с тем в демократическом обществе ответственность за защиту своих граждан несет государство. И по большому счету, проблема заключается не в разрешении или запрете гражданину носить в кармане надежный пистолет. А в том, что, если в обществе зреет запрос на обладание оружием, запрос этот лучше направить в контролируемое государством русло.

О. Кривецький. голов. редактор

Податок на розкіш, чи боротьба бджіл з медом?

Необхідність прийняття проекту закону України «Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо запровадження податку на розкіш» викликано існуючою в Україні різницею (більше ніж у 10 разів) між мінімальними доходами українців, а також відсутністю дієвого механізму оподаткування великих доходів громадян, що призводить до соціальної дискримінації та не забезпечує ефективного розподілу матеріальних благ у нашій країні. «Ведення податку на розкіш в Україні дасть можливість підвищити внесок заможних громадян у наповнення бюджету й зробити крок до більш справедливого перерозподілу багатства в українському суспільстві», вважають у Мінфіні.

Після того як Президент України В. Янукович заявив, що такі потужні бізнесмени, як Р. Ахметов, В. Пінчук, К. Жеваго, мають платити так званий податок на розкіш, можливість прийняття такого документа стала більш реальною.

Так, згідно з проектом закону, розробленого й опублікованого Мінсоцполітики ще восени минулого року, предметами розкоші будуть вважатися взуття, вироби з хутра, шкіри, килими, текстиль, предмети мистецтва, антикваріат, за які власники виклали понад 30 мінімальних зарплат (32 190 грн). Обкладатися податком будуть також вироби з дорогоцінних металів або дорогоцінних (напівдорогоцінних) каменів, годинники, мобільні телефони, зброя, за які сплачено

понад 20 мінімальних зарплат (21 460 грн). Податок у разі купівлі буде стягуватися один раз у сумі 10 % від вартості на момент покупки або ввезення на митну територію України.

Власники літаків і вертольотів платитимуть щороку 0,2 % від мінімальної зарплати за кожен кілограм злітної маси. Приміром, за вертоліт Eurocopter зі злітною масою приблизно у 3,5 т доведеться платити 7511 грн. Яхти та інші плавзасоби для спорту і відпочинку з потужністю двигуна від 75 кВт також будуть недешевим задоволенням – їх власникам доведеться викласти щороку 0,2 % від мінімальної зарплати за кожен 1 кВт потужності, тобто яхта з потужністю двигуна в 75 кВт обійдеться в 16 095 грн щорічно. Утім, судна, яким понад 20 років, обкладатися податком не будуть.

Любителів потужних автомобілів і автомобілів представницького класу також очікує податковий «сюрприз». Автомобілі з об'ємом двигуна понад 3400 куб. см, мотоцикли з об'ємом двигуна понад 800 куб. см будуть коштувати їх власникам 20 % від мінімальної зарплати за кожні 100 куб. см. Наприклад, за Mercedes S600 з об'ємом двигуна в 5500 куб. см доведеться платити 11 803 грн. Транспортні засоби, яким більше семи років, податком обкладатися не будуть. Розкошелитися доведеться власникам квартир, які більш за 120 кв. м, та приватних будинків, які більш за 250 кв. м. А методику законотворці пропонують таку: сплачувати не за житлову, а за загальну площу домівки. У квартирі «неоподаткованими» лишити 120 кв. м. У приватному будинку – 250. Це означає, що у разі, коли загальна площа квартири, наприклад, 200 кв. м, власник сплачуватиме тільки за 80. Якщо у приватному будинку – 300, то – за 50. Суму податку вираховуватимуть залежно від мінімальної заробітної плати. Якщо у власника кілька квартир, то 120 кв. м можна буде не оподатковувати лише в одній з них. За решту доведеться платити «по повній».

С. Тігіпко, віце-прем'єр-міністр, міністр соціальної політики України, зазначив: «У законопроекті про багатство передбачалося, що оподатковуватися будуть квартири площею більше 200 кв. м і будинки, загальна площа яких понад 400 кв. м. Цей закон передбачає, що ці додаткові гроші будуть надходити до пенсійного фонду».

Разом з податком на дорогі речі планується стягувати і податок на високі прибутки. Коли вони перевищують 16 095 грн на місяць (понад 15 мінімальних зарплат), ставка податку для суми перевищення збільшується до 20 % (для всіх інших цей податок нині становить 15 %). Якщо ж сума прибутків у місяць перевищує 10 730 грн (10 мінімальних зарплат), буде стягуватися 17 % з суми перевищення.

Податковий тягар за елітну нерухомість варіюватиметься від 4292 до 8584 грн. До цієї категорії законодавці віднесли квартири понад 200 кв. м і будинки більші за 400 кв. м. Власники таких апартаментів зобов'язані будуть платити кожен рік 2 % від мінімальної зарплати – кожен квадратний метр, тобто 4292 грн за квартиру в 200 «квадратів» і 8584 грн за будинок в 400 «квадратів».

В уряді подіваються, що додаткові надходження до бюджету від введення податку на багатство можуть становити 500 млн грн на рік.

Але хто буде платити податок на розкіш? Олігархам нові процентні ставки оподаткування навряд чи зіпсують настрої, адже бізнесмени знайдуть спосіб ухилитися від сплати цього податку. Тим більше що податком пропонують обкласти тільки власність, зареєстровану на території України. А ось середній клас буде платити по максимуму, так як він не має можливості захиститися від прогалин у законодавстві та чиновницького свавілля. Багато експертів вважають, що головну небезпеку цього податку становить те, що він може перетворитись у покарання за багатство й буде частіше застосовуватися до середнього класу, аніж багатіїв, які мають можливість уникати податків. Середній клас практично не використовує офшорів, не реєструє майна в юрисдикції інших країн, не вигадує схем володіння дорогою власністю. Але в більшості представників середнього класу є простора квартира, замський будинок або дорогий автомобіль, які й потраплять під оподаткування в першу чергу. Дискусії між багатими українцями з приводу розкоші призведуть до того, що основну частину податків доведеться сплачувати простим громадянам. Наприклад, якщо у вас у володінні є 4-кімнатна квартира або в спадок від бабусі дісталася земельна ділянка, а можливості перевести майно в офшор немає – готуйтеся до візиту податківців. Проте заради об'єктивності слід зазначити, що державне регулювання за допомогою прогресивного оподаткування й податку на розкіш, денонсація офшорних угод є інструментом зниження соціального напруження й нерівності та успішно застосовується в усіх цивілізованих країнах світу. Але олігархічна влада свідомо спотворює будь-які європейські ідеї, бореться з розкішшю як бджоли з медом.

На думку экс-міністра економіки, першого заступника голови Комітету Верховної Ради з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики С. Терьохіна, влада обрала неправильний шлях. «Основу багатства наших олігархів становлять відсотки, дивіденди, роялті – так звані пасивні доходи. Їх-то і потрібно обкласти

податком. А от людей зайнятих я б, навпаки, звільнив від податкового тягара», – пояснив він. С. Терьохін переконаний, що законопроект про оподаткування багатства приймається не для того, щоб збільшити надходження в бюджет. «Головна ідея проекту влади – показати майбутнім виборцям, що вона бореться з багатством і розкішшю. За цього нікого не обходить, скільки грошей потрапить до бюджету», – зазначив депутат. І, узагалі, боротися треба не з багатством, а з колосальним розшаруванням українців за рівнем доходів, а відповідно оподатковувати не предмети розкоші, а доходи багатіїв, і робити справедливий перерозподіл українського багатства, зауважив экс-міністр.

«Законопроект про оподаткування предметів розкоші не має ні економічного, ні соціального сенсу. Оскільки із соціальної точки зору треба перерозподіляти суспільне багатство на етапі отримання доходів, а не на етапі, коли купляється якась дребедень за цей неоподаткований дохід. – Висловлюють думку деякі економісти. – Від цього закону ухилитися елементарно, якщо ви переводите майно на юридичну особу. А якщо ця особа буде нерезидентом, іноземцем, то її впіймати взагалі неможливо. Тоді – про які там надходження до бюджету можна вести мову?..»

З цим погоджується й народний депутат від фракції НУ – НС В. Кириленко, який вважає, що найбагатші люди податок на розкіш не платитимуть, бо вони вже давно закордонні люди. «Податок потрібен, але головна проблема в його реалізації. Важливо, щоб податок на розкіш у результаті не платили незаможні. У теперішньої влади такий підхід до цієї справи, що їхні ініціативи закінчуються тим, що податок платить той, хто платити не може! Розкіш – це яхти, літаки, наддорогі засоби пересування. Вони мають їх за кордоном. Реально, перед введенням закону, економіка має бути виведена з тіні і доходи повинні декларуватися по-білому. А оскільки економіка все рівно в тіні, то податок на розкіш працює лише на маленьку частину населення», – підсумував В. Кириленко.

Аналітики припускають можливість того, що влада не дуже-то й зацікавлена в ухваленні такого законопроекту. Адже з листопада 2011 р., коли про нього вперше заговорили, пройшло вже практично дев'ять місяців, а тепер ось ще й зміни вносяться. Виходячи з цього, складається враження, що розмови про введення «податку на багатство» – стратегічний хід діючої влади, спрямований на підвищення свого авторитету серед бідної категорії населення (яка у нас у країні, як відомо, досить чисельна) напередодні виборів 2012 р. З іншого боку,

у багатьох країнах світу (Великобританія, Німеччина, Італія, Австрія, Іспанія, Швеція) за умов відсутності жорсткої диференціації ставок (прогресивних ставок податків) при оподаткуванні доходів громадян уже давно діє подібний податок, тож, можливо, такі кроки влади говорять про її бажання привести українську систему оподаткування у відповідність до світових стандартів. Так, у Франції відповідний податок іменується «податком на справедливість» і передбачає, що багаті повинні ділитися своїм зайвим багатством з бідними, відновлюючи, таким чином, справедливість.

Деякі депутати також упевнені, що внесення цього законопроекту сьогодні є нічим іншим як піарходом у підготовці до виборів. Це своєрідна реклама відбору коштів у багатих і передачі їх бідним. Хоча, насправді, ті кошти, які будуть зібрані, знову підуть до багатіїв. До речі, не всі багаті вважають свої улюблені предмети, що перевищують за вартістю 20 мінімальних зарплат, розкішно. Ю. Гайдаєв, представник Комуністичної партії, стверджує, що його Porsche Cayenne – це не розкіш, а всього лише хороший довговічний автомобіль. Крім того, комуніст підкреслив, що купував машину у віці одного року, що істотно позначилося на її вартості.

«Згідно з зареєстрованою ініціативою Кабінету Міністрів нічого сплачувати не буде. Є класична наукова назва таких законопроектів – ІБД, тобто імітація бурхливої діяльності, – вважає експерт із соціальних питань П. Розенко. – Законопроект про податок на розкіш – мертвий. Я наведу як приклад тільки одну конкретну річ. Ось говорять про оподаткування літаків, яхт і автомобілів прем'ям-класу, але в законопроекті сказано, що за ці предмети розкоші сплачує лише фізична особа-громадянин, у власності якої є ці предмети. Так ось, сьогодні ці категорії товарів не належать жодному громадянину України і всі ці предмети зареєстровані на юридичних осіб». П. Розенко наголосив, що у разі прийняття запропонованого урядом законопроекту про податок на розкіш, він буде абсолютно неефективним, і тільки викликатиме роздратування в суспільстві.

Проте Президент України В. Янукович наполягає на якнайшвидшій ухвалі законопроекту про податок на розкіш. На необхідності введення податку на розкіш наголошує член Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики, народний депутат України О. Плотніков. «У багатьох країнах існує додаткове обкладання податками високих доходів, предметів розкоші тощо. Якщо з'явиться такий податок і будуть обкладатися надприбутки, це позитивно вплине і

на бюджет країни, і на соціальний клімат у ній. Не вважаю законопроект ідеальним, але до другого читання будуть внесені необхідні поправки», – говорить нардеп.

Опитані власники солідних капіталів вважають, що новий податок їх не розорить, і готові його платити. «Якщо закон ухвалить – будемо платити. Тим більше, у деяких аспектах у нас такий податок уже давно діє. Люди, які купують автомобілі, платять додатково за кожен кубічний сантиметр (чим більший об'єм двигуна, тим вища ставка транспортного збору). Якщо хочеш володіти дорогим авто – плати», – констатує забудовник Л. Парцхаладзе.

«Податок справедливий, але головне, щоб він був розумним. Це не ноу-хау України, такий податок діє у величезній кількості країн. Але він не повинен суперечити здоровому глузду. І ще питання – що законодавці визначають як багатство. Якщо у людини квартира, де більше 10 кв. м на людину, – це не багатство. Якщо закон буде передбачати податок із власника квартири у 200 кв. м, але не буде враховувати кількість людей, які там мешкають, – це значить, що він не збалансований», – вважає відомий бізнесмен О. Меламуд. Недоліком запропонованої ідеї є те, що поки що немає точного визначення, що таке розкіш. Можна навести приклад співачки Камалії, яка колекціонує собачок благородних порід. Вартість кожної з таких собачок перевищує 30 мінімальних заробітних плат, однак закон про багатство не передбачає додаткового оподаткування на собак.

Податок на розкіш має почати діяти з 2013 р. За цього Кабмін усунив лазівку для охочих уникнути потрапляння під новий податок, поки він ще не набрав чинності. Зокрема, громадянам України буде заборонено тимчасово ввозити в Україну транспортні засоби особистого користування – дорогі мотоцикли, яхти, літаки і вертольоти.

Експерти із соціальних питань щодо ініціативи влади ввести податок на багатство налаштовані вкрай скептично і вважають, що подібними законопроектами не залатати дірок у економіці нашої країни, адже закон про розкіш ще недостатньо обмірковано, і він має багато «підводних камінців». Мало хто з них вірить у щирість намірів влади встановити соціальну справедливість і подолати розрив між доходами різних груп населення, а відповідно – і в ефективність такого закону. Економісти також не вірять, що законопроект, підготований Кабміном, здатен збільшити надходження до державного бюджету. Однак фахівці наголошують, що у влади вистачить політичної волі зробити цей проект законом. Більше того, вони зазнача-

ють, що ініціатива про оподаткування багатства та розкоші виринає час від часу, як правило, незадовго до початку передвиборних кампаній.

Хто у підсумку сплачуватиме податок на багатство, залежить від того, які категорії товарів остаточно закріплять у переліку предметів розкоші. Проте є велика ймовірність, що основний тягар податку ляже не на заможних осіб, а на представників середнього класу, застерігають економісти.

«Яким буде закон у кінцевому результаті, складно спрогнозувати. Але однозначно важко повірити, що багатії приймуть закон про податок чи на нерухомість, чи на розкіш, який оподаткує їх самих. Можуть бути такі бази оподаткування, які найбагатші люди й не помітять, а це означатиме, що й не буде суттєвих змін дохідної частини центрального чи місцевих бюджетів», – вважає голова Комітету економістів України А. Новак.

Подібні ініціативи оподаткування багатства мають сенс, коли в країні невисокий рівень корупції, вважає директор економічних програм Центру Разумкова В. Юрчишин. «У нас часто-густо пільгами користуються ті, хто до них не має жодного стосунку. Тому є побоювання, що з різними коригуваннями тягар податку врешті-решт ляже на плечі середнього класу. А для багатіїв збережуться пільги, оскільки владні повноваження даватимуть доступ до них. Тому не думаю, що дана ініціатива має соціальну спрямованість», – наголосив експерт.

Хотілося б сподіватися, що і пересічні українці із середнім достатком не стануть у черговий раз заручниками політичних інтриг напередодні виборів, а прийняття відповідного закону на розкіш збагатить Україну не тільки фінансово, а й соціально та духовно, стане важливим кроком на шляху до розбудови Української держави.

А. Блажкевич, наук. співроб., канд. іст. наук

Перспективи впровадження інституту мирових суддів в Україні в контексті зарубіжного досвіду

У контексті обговорення реформування вітчизняної судової системи президент Національної академії правових наук України, академік Національної академії наук України, член Конституційної Асамблеї В. Тацій виступив з ініціативою впровадження в Україні інституту мирових суддів. Це, на його думку, дасть можливість розвантажити органи судової влади, наразі переповнені цивільними й

кримінальними справами, що заважає нормальному судовому процесу. Саме мирові судді – судді найнижчої ланки – могли б взяти на себе 30–40 % цивільних і кримінальних справ, вважає фахівець. Тим більше що така практика широко застосовується в інших країнах і вже мала місце у вітчизняній історії судової системи, зазначає В. Тацій. Крім того, інститут мирових суддів дав би можливість формувати судовий корпус. «Основний механізм формування судового корпусу повинен бути через механізм власної самопідготовки, – наголошує В. Тацій. – Щоб була можливість почати з нижчої ланки мирових суддів, де нескладні справи, не такі відповідальні, де нема резонансу, політичних баталій – це і є школа для підготовки молодого корпусу судових працівників».

Мирових суддів, на думку В. Тація, повинні обирати звичайні громадяни, яким обранець і звітуватиме. Крім того, вважає академік, треба ввести спрощену систему звернення до суду, прискорені терміни розгляду справ і прийняття відповідних рішень.

Рекомендації та пропозиції апеляційних судів України з приводу необхідності, можливості, доцільності, форм і порядку впровадження в Україні інститутів мирових суддів та судів присяжних було проаналізовано Судовою асоціацією України «Фундація сприяння правосуддю».

Розглядаючи питання про впровадження в Україні інституту мирових суддів, практично всі суди були одностайними і висловилися за необхідність та доцільність впровадження цього інституту. Під час розгляду було встановлено, що для запровадження мирових суддів на сьогодні в Україні існують такі правові передумови:

- конституційні положення щодо права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права та свободи від порушень і протиправних посягань (ч. 5 ст. 55 Конституції України);
- правові позиції Конституційного Суду України (Рішення від 9.07.2002 р. № 15-рп/2002 (справа про досудове врегулювання спорів);
- позиції Комітету міністрів Ради Європи щодо зниження навантаження на суди загальної юрисдикції, викладені в Рекомендаціях № R (86) 12 від 16.09.1986 р., згідно з якою державам – членам Ради Європи рекомендовано передбачати альтернативні процедури врегулювання спорів шляхом позасудового розгляду та створювати відповідні органи, що не входять до судової системи цих держав, а також у Рекомендації REC (2001) 9 Комітету міністрів державам-членам стосовно альтернатив судовому розв'язанню спорів між адміністративними органами влади та приватними особами;

– положення Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, затвердженої Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006.

За результатами аналізу світового досвіду застосування інституту мирових суддів фахівці умовно виокремлюють декілька моделей мирових суддів. Перша модель передбачає входження мирових суддів до судової системи держави. Тут виділяють два види цієї моделі: адміністративний, де інститут мирових суддів є складовою системи державних судів зі збереженням усіх вимог, їхніх прав та обов'язків (яскравий приклад – Російська Федерація); громадський (від слова «грумада» як базового суб'єкта місцевого самоврядування) – мирові судді – елемент державної судової системи, який обирається органами місцевого самоврядування. У цьому випадку мирові судді є найнижчою ланкою судової системи, хоча не є членами професійного суддівського корпусу (магістрату) і виконують судові функції тимчасово.

На користь першої моделі свідчить її ефективність, оскільки адміністративний підхід забезпечує якісніший розгляд справ (адже висуваються певні вимоги до кандидатів у мирові судді), юридичну відповідальність судді за неправильне рішення або ухвалу. Доцільність громадської моделі обґрунтовується зважаючи на те, що мирові судді, обрані відповідним представницьким органом місцевого самоврядування адміністративно-територіальної одиниці, користуються вищим авторитетом та зможуть забезпечити якісніше здійснення функцій. До того ж реально забезпечити незалежність суддів та встановити відповідальність мирових суддів перед громадою.

Головним недоліком цієї моделі для України в обох її варіантах на сьогодні є те, що їх запровадження неможливе без внесення змін до чинної Конституції України.

Друга модель – громадські мирові судді, які необхідно відокремлювати від попередніх моделей цих суддів, оскільки вони можуть функціонувати в структурі місцевого самоврядування на основі статуту громади. У цьому випадку громадські мирові судді – довірені особи територіальної громади, які обираються сільською, селищною, міською, районною в місті радою за їхньою згодою, працюють безоплатно та діють відповідно до чинного законодавства, інших нормативно-правових актів, норм народної моралі з метою розв'язання спорів (конфліктів), що виникають унаслідок дії місцевих нормативних актів та примирення сторін.

Однозначною перевагою цього підходу є те, що для його практичної реалізації не потрібне внесення змін або прийняття нових законів, це можливо зробити на рівні локальних нормативних актів. Проте компетенція таких мирових суддів буде обмеженою, тому модель громадських мирових суддів може бути ефективною лише там, де в територіальній громаді існують демократичні традиції, високий рівень правової культури громадян та високий рівень довіри до місцевої влади.

Третя модель – мирові судді як інструмент альтернативного розв'язання спорів. Ця модель є певним паліативом попередніх моделей, згідно з якою ці судді є засобом альтернативного розв'язання спорів, автономним, незалежним від держави інститутом – на зразок третейських суддів або медіаторів. Доступність до правосуддя не виключає можливості для особи розв'язати свій спір в альтернативному порядку. Держава, з огляду на національні правові традиції, конституційно-правові засади, міжнародно-правові договори, повинна сприяти розвитку таких недержавних інституцій, як третейські та мирові судді, посередники (медіатори) тощо, які допомагають залагодити спір, не доводячи його до державного суду. Зокрема, на мирового суддю може покладатися обов'язок розгляду й розв'язання спорів із сімейних, дрібних цивільних справ, за умови добровільного звернення сторін до нього, справ про дрібні адміністративні правопорушення, які йому передаватимуть відповідні органи влади.

Позитив альтернативної моделі мирових суддів у тому, що вона слугуватиме розвантаженню державних судів, інших органів влади, а також ефективнішому захисту прав і свобод громадян. Запровадження цієї моделі не потребує зусиль держави, витрачання державних коштів. До того ж зберігається перевага для тих, хто втратив довіру до державних органів, зокрема до судів.

Недоліком є те, що за умови запровадження альтернативної моделі ускладнюється перевірка діяльності мирових суддів, кваліфікованості вирішення ними справ (цей недолік може бути нейтралізовано шляхом встановлення відповідальності мирових суддів тощо).

Судова асоціація України «Фундація сприяння правосуддю» таким чином вважає, що впровадження інституту мирових суддів в Україні є необхідним, доцільним і виправданим. Мирове судочинство як спосіб розв'язання приватних суперечок може стати важливою складовою захисту й реалізації прав та інтересів учасників суспільних відносин. Такий порядок розгляду справ буде найбільш доступ-

ним способом розв'язання спорів про захист прав, свобод та інтересів громадян і організацій, що охороняються законом.

Судова асоціація пропонує встановити процедуру обрання мирових суддів місцевою радою. При цьому має бути чітко визначена процедура висування кандидатур з метою уникнення надмірної заполітизованості мирових суддів. Наприклад, суб'єктами, що можуть висувати кандидатури, можуть бути адвокатські об'єднання, спілки юристів, тощо. Інший можливий варіант обрання мирових суддів – безпосередньо всією громадою. При цьому мають створюватися певні кваліфікаційні комісії, що можуть висувати кандидатів для обрання населенням. Оскільки мирові судді мають бути своєрідною формою участі громадян у місцевому самоврядуванні та їх функціонування вбачається в системі місцевого самоврядування, то організаційно-технічне й матеріальне забезпечення їх роботи має здійснювати відповідна місцева рада. За умови фінансування мирових суддів з місцевого бюджету, вбачається за доцільне, щоб ці видатки компенсувалися до бюджету мировим збором.

Процедура розгляду справ мировим суддею має бути спрощеною, простою й зрозумілою для громадян. Встановити таку процедуру було доцільно в профільному законі як універсальну для розгляду всіх без винятку справ і спорів.

Отже, за висновком юристів, функціонування такої ланки судочинства, як мирові судді, має значні переваги. Зокрема, інститут мирових суддів:

- полегшить доступ до правосуддя громадянам, які проживають у віддалених населених пунктах;
- полегшить громадянам можливість захисту їхніх порушених прав;
- розширить способи захисту населенням порушених прав;
- сприятиме ефективному і швидкому здійсненню правосуддя за місцем проживання;
- сприятиме зручності населенню щодо явки за викликами на розгляд справ;
- прискорить вирішення дріб'язкових і малозначущих конфліктів;
- сприятиме оперативності розгляду справ судами;
- реально зменшить навантаження на місцеві суди;
- приведе до підвищення довіри населення до правосуддя;
- наблизить суд до суспільства.

Водночас звучать застереження, що за умови впровадження інституту мирових суддів можливе виникнення ряду проблем:

політичного характеру – ідея мирових суддів може викликати неприйняття з боку політичних партій, громадських організацій тощо; юридичних. Зокрема нормативного оформлення статусу мирових суддів, вибору моделі інституту, механізму дії відповідних законів; соціальних – ідеться про проблему добору кадрів на посади мирових суддів; економічних, що стосуються витрат на втілення ідеї в життя. Не виключено й інших ризиків і небезпеки – небажання органів місцевого самоврядування сприяти запровадженню інституту мирових суддів. Безумовно, існує ризик появи некваліфікованих, недобросовісних кандидатів у мирові судді.

Незважаючи на всі можливі проблеми й труднощі, які можуть виникнути за умови впровадження цього інституту, мирові судді мають бути формою участі громадян у місцевому самоврядуванні й здійсненні альтернативних (позасудових) способів вирішення спорів і примирення сторін. Мирові судді підвищать народну мораль, а це, у свою чергу, сприятиме поліпшенню соціально-побутових стосунків українських громадян.

Зарубіжний досвід підтверджує, що моделі – як судоустрою загалом, так і системи мирових судів – у різних правових системах дуже різні, зазначають експерти (Детальніше див. Додаток 1). Водночас фахівці вказують на спільні риси функціонування мирових судів, зокрема:

- територіальний характер діяльності – мирові судді призначаються в чітко визначеному окрузі/муніципалітеті/місті (як правило, там, де вони проживають), їхня юрисдикція поширюється лише на цю територію;
- участь місцевого населення або органів місцевого самоврядування в призначенні/обранні мирових суддів – їх обирає безпосередньо населення відповідної території або призначають відповідні органи місцевої влади чи державні органи за пропозицією органів місцевої влади;
- обмеженість компетенції мирових судів – зазвичай вони розглядають цивільні справи незначної вартості або ті, які спеціально визначені законодавством як підсудні мировим судам, а також кримінальні справи про правопорушення невеликого ступеня тяжкості (їх вичерпний перелік також може встановлюватися законодавством);
- відсутність, як правило, вимоги про наявність у мирового судді фахової юридичної освіти, проте встановлюються певні вимоги до кандидата: розумність, здоровий глузд, здатність діяти справедливо, загальна освіченість, повага населення до нього, відсутність судимості тощо.

Експерти Верховного Суду України М. Хавронюк та С. Мироненко у свою чергу вказують на національну специфіку цього інституту, зокрема, щодо:

1. Порядку обрання (призначення) на посади мирових суддів:

а) обираються населенням (Бразилія, Венесуела, деякі штати США, деякі суб'єкти РФ, деякі кантони Швейцарії);

б) призначаються чи обираються (у деяких суб'єктах РФ – представницьким (законодавчим) органом на п'ятирічний термін; деяких штатах США – губернатором; деяких кантонах Швейцарії – вищими судовими інстанціями або радами кантонів на різні терміни; в Австралії – відповідними органами виконавчої влади довічно або до досягнення певного віку; Іспанії – Вищим судом правосуддя певної адміністративно-територіальної одиниці на чотири роки; Канаді – владою провінцій; Новій Зеландії – генерал-губернатором; Люксембурзі – великим герцогом довічно; Уругваї – Верховним судом на чотири роки).

2. Порядку звільнення з посад мирових суддів:

а) за рішенням федерального парламенту або парламенту штату/провінції (Австралія, Канада), за рішенням лорда-канцлера (Англія та Уельс);

б) за вироком суду (Люксембург);

в) за рішенням кваліфікаційної колегії суддів або в порядку, передбаченому для суддів судів загальної юрисдикції (РФ).

3. Вимог до суддів мирових судів:

а) мирові судді можуть не мати юридичної освіти (Англія та Уельс; Іспанія; ПАР; США; Австралія – у деяких штатах від них вимагається пройти спеціальні курси), і працюють вони, як правило, на безоплатній основі;

б) мирові судді є професійними судьями з фаховою юридичною освітою (інші країни).

4. Юрисдикції мирових судів:

а) найширша – справи про малозначні (як правило) злочини й цивільні справи з визначеною певними межами невеликою сумою позову (Австралія, Гондурас, Мальта, Мексика, Канада, США, Франція, ФРН, Швейцарія, Англія й Уельс – цивільна юрисдикція магістратів украї обмежена лише розглядом спорів про стягнення боргів і з окремих питань сімейного права; Ізраїль – також справи про порушення правил дорожнього руху; Іспанія – тут мирові суди розглядають основну масу дрібних цивільних справ; Нова Зеландія – також видають ордери на арешт й обшук; РФ –

також справи про адміністративні правопорушення, деякі адміністративні, сімейні, трудові, земельні справи, видають судові накази; Сирія – також комерційні справи, здійснюють процедуру примирення; Туреччина – на мировий суд також покладається виконання судових рішень вищих судів, проведення дізнання тощо);

б) лише справи про поліцейські порушення й цивільні справи з визначеною певними межами невеликою сумою позову (у Бельгії головна мета суду – примирення сторін; Люксембург – також здійснюють накладення й зняття арешту на майно, захист інтересів недієздатних осіб тощо);

в) тільки окремі цивільні справи (ПАР; Бразилія – зокрема, сімейні, також здійснюють процедури примирення; Італія – спори про рухоме майно й про порядок користування майном, про відшкодування шкоди внаслідок зіткнення транспортних засобів; Кувейт – також дрібні комерційні справи; Уругвай – справи, що стосуються виселення, порушення контрактів, оренди, також дрібні комерційні справи).

5. Можливості й особливості порядку оскарження рішень:

а) скарги на рішення мирових судів розглядають суди, що є основною ланкою судової системи (Бельгія, Греція, Ізраїль, Іспанія, Сирія, Уругвай), при цьому деякі рішення мирових судів є остаточними й апеляційному оскарженню не підлягають (Кувейт – рішення в позовах до 1 тис. динарів; Люксембург – рішення в цивільних і торговельних справах з ціною позову до 30 тис. франків; Франція – рішення в справах із сумою позову до 13 тис. франків, що, утім, не виключає можливості їх касаційного оскарження);

б) рішення мирових судів можуть бути оскаржені (залежно від їхнього виду) – до суду першої інстанції, до апеляційного чи касаційного суду (РФ, ФРН, Італія, де більшість скарг на рішення мирових судів розглядає спеціальний суддя);

в) рішення мирових судів є остаточними й оскарженню не підлягають (ПАР).

Таким чином, аналіз спільного та відмінного в інституті мирових судів у різних країнах показує, що кожна країна має свій специфічний підхід до цього інституту як і до судового устрою загалом.

Експертні висновки: міжнародний досвід діяльності інституту мирової юстиції

Міжнародний досвід діяльності інститутів мирового судді, суду присяжних, народних засідателів та пропозиції щодо можливостей його застосування в Україні / Бурий А., Таратула Р., Тополевський Р., Тополевська Л./ Регіональний громадський фонд «Право і Демократія». – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.fond.lviv.ua/storage/library/Doslidzh.myrovsud,_prusiaznuh.pdf. – С.40-120.

Значення поняття «мировий суд» дотепер залишається не цілком зрозумілим як для більшості громадян України, так і для фахівців.

Так, в англійській мові, наприклад, на позначення цього явища використовуються різні терміни: justice, magistrate (мировий суддя); justice peace, lay justice (мирова юстиція); magistrates' court (мировий суд)¹.

Як правило, вони вживаються як синоніми, хоча і мають свої смислові відтінки. Так, наприклад, в Англії термін «magistrate» протиставляється терміну «justice» як, відповідно, оплачуваний мировий суддя – мировому судді, що виконує свої обов'язки без винагороди. Термін же «мировий» слід вважати похідним від поняття «мир» в значенні «порядок, спокій» (англ. peace, франц. paix). Саме для охорони державного і суспільного порядку виникають в історії європейських держав мирові суди та їх аналоги (мирові установи).

З метою єдиного вживання основних термінів, визначимо їх значення. Мiroва юстиція – це узяті в сукупності: система мирових судів, діяльність по здійсненню мировими судами своїх функцій, управління і нагляд за мировими судами (мирове судове відомство). Таким чином, поняття «мирова юстиція» складається з трьох елементів. Основними складовими цього елемента є мирові судді і мирові суди.

Мировий суддя – це особа, яка наділена повноваженнями здійснювати функції мирових судів. Науковці виробили більш розширене поняття мирового судді, під яким розуміють фізичну (посадову) особу, яка належить до корпусу мирових установ і здійснює правосуддя та іншу діяльність, яка обирається або призначається центральними або місцевими органами державної влади, одноособово розгля

¹ A dictionary Law. Oxford, 1994; Hornby A.S. Oxford student's dictionary current English. Oxford, 1984

дає справи у мировому суді і сприяє встановленню мирних стосунків між сторонами спору².

Правовий статус мирового судді, як сукупність правових ознак, що визначають його становище в системі державних інститутів, характеризується такими елементами: вимоги, що пред'являються до мирового судді і до кандидата на цю посаду; порядок наділення мирового судді повноваженнями і порядок припинення цих повноважень; права і обов'язки мирового судді (компетенція, процесуальні повноваження, права і обов'язки як члена суддівського співтовариства)³.

Ознаками мирового суду як державного інституту є: статус місцевого (локального) державного органу; статус нижчої (первинної) судової або адміністративно-судової інстанції; обмежена юрисдикція (малозначні справи); використання деяких спрощень в порядку здійснення державних функцій.

Свою діяльність, функції мирові судді здійснюють в більшості випадків у формі правосуддя, яке є однією із основних функцій держави в особі органів судової влади і полягає в застосуванні права до праводіносин у особливому процесуальному порядку.

Незалежно від того, до якої моделі відносяться мирові суди, вони або органи судової влади, в яких виконують свої обов'язки мирові судді, є елементом загальної системи судоустрою.

У Великій Британії магістратські суди є поряд з судами графств, є судами нижчого рівня, які розглядають справи у першій інстанції. Рішення магістратських судів можуть бути оскаржені до суду Корони як суду вищого рівня. Також в суд Корони магістратський суд може передати кримінальну справу, якщо прийде до висновку, що обвинувачений заслуговує більш суворого покарання, ніж має право визначити магістратський суд.

В Італії мировий суд є судом загальної юстиції найнижчого рівня. Апеляційною інстанцією у відношенні до нього є претор, суддя місцевого суду вищого рівня.

В Росії мирові судді є суддями загальної юрисдикції суб'єктів Російської Федерації, які входять в єдину судову систему Росії і одноосібно розглядають в межах своєї компетенції адміністративні,

² Лонская С. В. Мировой суд в России (1984 – 1917 г. г.): историко-правовое исследование: Дис. ... канд. юрид. наук. –Калининград, 1998, С. 12.

³ Gibson B. Introduction to Magistrates' Court. Winchester: Waterside Press, 1995. P. 153.

цивільні і кримінальні справи як суду першої інстанції. Миріві судді разом з районними (міськими) судами утворюють першу ланку системи судів загальної юрисдикції. Причому, районні суди є вищою судовою інстанцією у відношенні до мирових суддів, і розглядають апеляційні скарги на їх рішення. Така ситуація дещо дезорієнтує громадян, яким треба самим робити вибір між районним та мировим судами, виходячи із їх підсудності. Науковці вважають, що мирові і районні суди ефективніше було б заснувати як паралельні структури, зі своєю підсудністю, як два види судів нижчого рівня.

Призначення на посаду мирового судді

У виділених нами моделях мирової юстиції використовуються застосовуються наступні способи призначення (обрання) на посаду мирових суддів. Судді магістратських судів призначаються від імені Британської Корони лорд-канцлером, який розглядає кандидатури, подані дорадчими комітетами, що існують у кожному графстві Англії і Уельсу. Кандидатури мирових суддів підбираються дорадчими комітетами, члени яких призначаються лордом-канцлером. Кандидат в магістрати може бути рекомендований комітету будь-якою особою чи організацією або шляхом самовисування.

Миріві судді в Італії призначаються не виконавчою владою, а органом судового самоврядування – Вищою радою магістратури, після проходження шестимісячного стажування та здачі іспиту на професійну здатність виконання функцій судді на конкурсній основі.

У Росії наділення мирових суддів повноваженнями відповідно до закону «Про мирових суддів» можливе або шляхом призначення (обрання) на посаду законодавчим (представницьким) органом державної влади суб'єкта Російської Федерації, або через обрання населенням відповідної судової дільниці. Конкретна ж процедура наділення мирових суддів повноваженнями є повною прерогативою суб'єктів федерації. В основному призначення мирових суддів суб'єкти федерації доручають законодавчим (представницьким) органам влади за поданням глави виконавчої влади чи, зокрема, голови вищого органу судової влади – суб'єкта федерації.

Вимоги до суддів мирових судів

В Англії та Уельсі кандидати на посаду мирових суддів можуть не мати правової освіти, до них ставляться вимоги проживання на території комітету, що рекомендує їх або в районі 15 миль навкруг нього, хоча ця вимога не є абсолютною, наявність британського громадянства, вік не старше 60 років, володіння певними особистими якостями (прямота, чесність) і фізичним здоров'ям.

В Італії вимоги доповнені необхідністю наявності вищої освіти в галузі юриспруденції, віком у межах від 30-ти до 70-ти років та здачею екзамену на професійну придатність виконання функцій судді.

У Росії мировий суддя повинен досягти віку 25 років, також мати вищу юридичну освіту і стаж роботи у юридичній професії не менше п'яти років. Крім того, кандидат повинен здати кваліфікаційний іспит і отримати рекомендацію кваліфікаційної колегії суддів відповідного суб'єкта РФ.

Відсутність вимоги юридичної освіти до мирових суддів у Англії та Уельсі зумовлена історично. Відсутність юридичної освіти мирових суддів у Британії компенсується добре налагодженою системою їх правової підготовки та наявності у магістратських судах посади клерка, який надає правову допомогу магістратам.

Звертає на себе увагу відсутність вимоги проживання на території, підсудній мировому суду в Італії та Росії. Вважаємо, що для реального наближення мирових суддів до населення, потрібно вимагати проживання впродовж певного часу в місцевості, де буде працювати мировий суддя або розглядати ценз проживання таким, що дає перевагу у випадку проведення конкурсу на посаду мирового судді. Вимога стажу роботи у юридичній професії тривалістю у п'ять років, як у Росії, не є оптимальною. На практиці, це призвело до того, що посади мирових суддів займають працівники правоохоронних або адміністративних органів. Доцільно передбачити, щоб стаж кандидатів на посади мирових суддів у правовій сфері включав і роботу у правозахисних громадських організаціях і діяльність адвоката, що сприятиме залученню осіб, які мають досвід захисту прав громадян в умовах змагального судового процесу. Також при встановленні вимог, пов'язаних зі стажем роботи у юридичній професії перевагу доцільно надавати тим кандидатам, які пройшли стажування у мирового судді на посаді помічника. Тривалість стажу можна обмежити трьома роками.

Юрисдикція мирових судів

Магістратські суди Британії розглядають значну кількість справ за обвинуваченням у скоєнні злочинів, що переслідуються в сумарному порядку (summary offences). За такі злочини передбачене покарання до шести місяців позбавлення свободи для дорослих. Такі злочини розглядаються двома або більше мировими суддями (lay magistrates) або одним юридично кваліфікованим районним суддею без участі коле-

гії присяжних. В Англії і Уельсі 95 % кримінальних справ слухаються у такому порядку. Магістратські суди здійснюють юрисдикцію щодо правопорушень, вчинених дітьми та молоддю, а також інших справ, що стосуються цієї категорії населення. У сфері цивільного права магістрати розглядають значну кількість справ, що виникають у сімейних правовідносинах.

В Італії мирові суди здійснюють тільки цивільну юрисдикцію. До їх підсудності входить розгляд справ з обмеженою ціною позову.

У Росії мирові судді розглядають в першій інстанції незначні кримінальні злочини, сімейні справи, у тому числі поділ між подружжям спільно нажитого майна, справи про майнові спори з обмеженою ціною позову, справи про визначення порядку користування земельними ділянками, будовами та іншим нерухомим майном; деякі справи про адміністративні правопорушення, видають судові накази.

Особливості судочинства у мировому суді

Вище ми вказували, що характерною особливістю мирової юстиції є використання спрощених процедур у провадженнях в цивільних, кримінальних та адміністративних справах.

Форма регулювання процесу судочинства, зокрема у цивільних справах, у мирових судах різні. В Англії та Уельсі процедура регулюється спеціальним актом – Законом про магістратські суди 1980 року, який визначає кримінальну та цивільну юрисдикцію і відповідні процедури. Процедура розгляду цивільних справ окреслена у загальних формулюваннях. Так зазначено, що за загальним правилом слухання починається, коли з'явився відповідач і до нього доведений зміст скарги. Після розгляду доказів і пояснень сторін суд виносить наказ про задоволення чи відхилення скарги. Слухання доказів може не проводитися, якщо у скарзі йдеться про видачу судового наказу щодо виплати сум, які можуть бути стягнені судом в порядку спрощеного (сумарного) порядку, як цивільний борг.

У Цивільному процесуальному кодексі Російської Федерації закріплено лише порядок апеляційного оскарження рішень і ухвал мирового судді, тобто процедура розгляду справ мировим суддею за чинним законодавством фактично не відрізняється від загальних правил цивільного судочинства в Російській Федерації. Таким чином законодавство не враховує те, що матеріальні відносини, що захищаються мировим судом, повинні мати відповідну процесуальну форму.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА

Блог на сайті Українська правда

Про автора: І. Головань, адвокат, керуючий партнер Адвокатської фірми «Головань і партнери»

Отже, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» набрав чинності.

Суттєвих змін у здійсненні власне адвокатської діяльності від нового закону чекати не варто.

А от у внутрішнє життя адвокатської спільноти, навпаки, новий закон цілком може принести багато нового.

І перш за все це стосується адвокатського самоврядування.

У недалекому майбутньому всім українським адвокатам доведеться стати членами Національної асоціації адвокатів України.

Протягом наступних 60 днів мають відбутися установчі конференції адвокатів регіону (у всіх областях, м. Київ, м. Севастополі, Автономній Республіці Крим).

Установча конференція адвокатів регіону:

- визначає кількість та обирає голову та членів ради адвокатів регіону;
- обирає делегатів на установчий з'їзд адвокатів України;
- обирає представника адвокатів регіону до складу Ради адвокатів України;
- обирає представника адвокатів регіону до складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;
- обирає голову та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;
- визначає кількість та обирає голову і членів ревізійної комісії адвокатів регіону.

Участь в установчій конференції адвокатів регіону беруть адвокати, які одержали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю за рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідного регіону, створеної до набрання чинності цим Законом.

Оскільки ніякого кворуму Закон не передбачає, хто прийде на установчу конференцію, той і визначить ситуацію в адвокатському самоврядуванні на найближче майбутнє.

Коментарі:**TKorolkov** 16.08.2012 08:55IP: 178.150.152.---

Господа адвокаты! Что Вы собираетесь обговаривать... В новом УПК... убрали норму, разрешающую выступать в качестве защитников обвиняемых и подсудимых – их близких родственников, а всех адвокатов привязывают к Национальной ассоциации адвокатов Украины, которой будут руководить ставленники партии регионов.

Те адвокаты, которые не будут выполнять указаний «папы», будут исключаться из ассоциации, а значит, будут лишены права заниматься адвокатской деятельностью. «Реформы» беспредела набирают свои обороты, а Вы принимаете в них участие.

SIM5 15.08.2012 19:24IP: 89.105.243.---

Странно, что по закону половина мест в «выборных» органах не отводится представителям администраций. Они бы помогли организационно:)). А что – если государство решает, что люди ОБЯЗАНЫ создавать общественные организации, какие именно и где...

Думаю, пацаны скоро исправят это упущение. Судей держат, а адвокатов нет? (*Адвокатам Донецької області і всієї України. Групи у Facebook // «Українська правда» (<http://blogs.prawda.com.ua/authors/golovan/502b9b1d9868b/>). – 2012. – 15.08).*

Блог на сайті LB.ua

Про автора: С. Перепел, голова ГО «Українаська ліга платників податків», директор Центру розвитку харчової промисловості України

Президент В. Янукович підписав закон № 9634 о выведении госпредприятий из-под обязательного действия тендерных процедур Закона «Об осуществлении государственных закупок», сообщает его пресс-служба. Теперь коммунальные, государственные и предприятия, где государство имеет контрольный процент акций, будут производить закупки без привычных тендерных процедур.

Более 325 млрд грн теперь будут расходоваться без конкуренции, конкурса и контроля. Ранее эксперты предупреждали, что даже в условиях тендеров цена на товары и услуги завывшалась в среднем на четверть, теперь в условиях безтендерного самоуправства это может составить 30 и более процентов. Словом, воровать станут больше.

Коррупционеры, дополнительно вооружились новыми нормами закона. Теперь они могут менять условия договора после его подписания, что дает им безграничную свободу для изменения цены и,

следовательно, дополнительного воровства. И это еще не все расширяется перечень видов закупок, которые не подпадают под его действие (приобретение и аренду земли и недвижимости, услуги, предоставляемые для операций с ценными бумагами, зарубежной учебы и так далее и тому подобное.

Дискуссия на тему актуальности государственной экономики ведется давно. Время от времени, даже известные оппозиционные политики говорят о необходимости централизовать экономику, отдав ее на откуп госсектору. Но может ли работать этот механизм в условиях тотальной коррупции? Может ли таким образом функционировать хозяйство и целые отрасли, когда должности на таких предприятиях просто продаются и покупаются. Однозначно, нет. Такая либерализация тендерных отношений явно опережает другие необходимые реформы. А это и изменение кадровой политики, и борьба с коррупцией и реформа менеджмента госсектора в целом.

Другим важным аспектом такой централизации является удар по конкуренции и внутреннему рынку. Часть товарооборота страны отрезается от частного бизнеса и его участников. Такая консервация целого кластера внутреннего рынка приведет к неприятным последствиям, но страшнее не это. Самое опасное это новые/старые тенденции в экономике: законодатель банально разделит субъектов хозяйствования на два сорта. Место налогоплательщиков – в распространенном – низшем. Вспоминается как в весенних тезисах Порошенко, занимая высокую должность он обещал реформу госзакупок и их либерализацию для всех, а не только для «посвященных коррупцией» (*Госзакупки на службе у коррупции? // LB.ua (http://blogs.lb.ua/sergiy_perepel/165819_goszakupki_sluzhbe_korrupsii.html). – 2012. – 15.08.*

Юридичний блог компанії Jurimex

Про автора: В. Недибалюк, молодший юрист компанії Jurimex

9 серпня 2012 р. Президент України підписав прийнятий Верховною Радою 04.07.2012 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі у судовому засіданні в режимі відеоконференцій» (надалі – Закон). Зазначений Закон набирає чинності наступного дня за днем його опублікування.

З прийняттям цього Закону учасникам судового розгляду справ в порядку цивільного, господарського адміністративного судочинства надано право брати участь у судовому процесі шляхом відео конференції.

З першого погляду Закон вніс досить демократичні зміни, спрямовані на «модернізацію» судового процесу, підвищення оперативності судового розгляду справ та полегшення участі учасників судового процесу в судовому засіданні. Однак чи не створить прийнятий Закон ще більше проблем, ніж було до його прийняття, – спробуємо з'ясувати далі.

Отже, Законом встановлено, що суд за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи іншого учасника процесу може постановити ухвалу про їх участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Таким чином, зазначена норма визначає ініціаторами участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції не лише сторін чи учасників судового процесу, але й суд. Однак Закон не визначив, за яких підстав суд може прийняти відповідне рішення. Оскільки перелік підстав відсутній, можемо зробити висновок, що суд у будь-який момент може прийняти рішення про участь кого-небудь з учасників судового процесу в режимі відеоконференції без наявності жодної та те підстави та без згоди такої особи. Більше того, закон навіть не зобов'язує суд встановити факт можливості особи, щодо якої прийнято відповідне рішення, взяти участь у засіданні в режимі відеоконференції, що також є обмеженням прав осіб, що беруть участь у справі.

Норми Закону, які визначають порядок повідомлення осіб про їх участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції сформульовані таким чином, що особа може навіть не знати про прийняття ухвали щодо її участі в засіданні в режимі відеоконференції.

Так, Закон встановлює, що копія ухвали про участь особи в судовому засіданні в режимі відеоконференції негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання, та особі, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. З метою забезпечення своєчасного проведення відеоконференції копія ухвали також може бути надіслана за допомогою кур'єра, факсу або електронної пошти. Вважаю, що надання суду можливості надсилати копію ухвали факсом або електронною поштою жодним чином не гарантує отримання відповідної ухвали адресатом. До того ж, електронний лист не є офіційним документом, а тому довести на практиці його відправку досить складно, а довести факт отримання адресатом такого листа взагалі не можливо.

Тому в частині проаналізованих норм Закон потрібно було б вдосконалити, а саме: зазначити виключний перелік підстав, за яких суд має право прийняти ухвалу про участь сторін чи учасників судового процесу в судовому засіданні в режимі відеоконференції з власної ініціативи; в імперативному порядку зобов'язати суд копію відповідної ухвали надсилати поштою чи за допомогою кур'єра, а також надати суду право повторно відправляти копію ухвали факсом або за допомогою електронної пошти.

Що стосується застосування відеоконференції у кримінальному судочинстві, то прийнятий Закон жодним чином не врегулює такий порядок, натомість відповідні зміни до чинного Кримінально-процесуального кодексу України були внесені ще Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах» від 16.06.2011 р.

Вказаним Законом України КПК було доповнено ст. 85-3, відповідно до якої у разі неможливості явки учасників слідчої чи іншої процесуальної дії до органу дізнання, слідчого, прокурора або до суду за місцем провадження у справі, а також необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, або з інших обґрунтованих підстав слідча чи процесуальна дія за їх участю може здійснюватися шляхом проведення телефонної конференції або відеоконференції. І якщо далі в указаній статті дещо деталізується порядок застосування телефонної конференції або відеоконференції під час здійснення слідчих дій, то яким чином можна застосовувати телефонну конференцію або відеоконференцію під час здійснення процесуальних дій у суді не зрозуміло. Та й взагалі, у зазначеній статті визначена можливість застосування відеоконференції при здійсненні слідчих чи процесуальних дій, однак прямо не передбачено можливість застосування відеоконференції для участі в судовому засіданні, що також викликає неоднозначне розуміння даної норми.

Відповідно до норм ст. 85-3 КПК телефонна конференція або відеоконференція проводиться на підставі доручення органу дізнання, слідчого, прокурора або суду.

Телефонна конференція може застосовуватися під час проведення допиту свідка чи експерта за їх письмовою згодою. Вважаю, що під час проведення допиту свідка чи експерта застосування телефонної конференції є неприпустимим, оскільки в такому випадку може здійснюватись тиск на свідка чи експерта і його свідчення можуть бути неправдивими.

Не вирішено зазначені проблеми і в новому Кримінальному процесуальному кодексі України. Не вдаючись детально у аналіз змін до КПК, хотілося б все ж зауважити, що при прийнятті Закону законодавець повинен був врахувати, що порядок участі учасників процесуальної дії за допомогою телефонної конференції або відеоконференції в її здійсненні жодним чином не регламентований, а тому при прийнятті Закону потрібно було усунути зазначені недоліки і внести відповідні зміни і до КПК. Однак законодавець не надав зазначеному факту належної правової оцінки, внаслідок чого застосування відеоконференції у кримінальному судочинстві також належним чином законодавчо не врегульовано.

Іншим недоліком прийнятого Закону є невідповідність його норм загальним засадам здійснення судочинства в Україні.

Так, сторони судового процесу наділені процесуальними правами, серед яких є право подавати докази, письмові пояснення, заявляти клопотання та відводи тощо. Зрозуміло, що будь-яка зі сторін має право до початку судового засідання подати усі пояснення чи докази, однак як бути, якщо така необхідність виникла під час судового розгляду, а особа бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції? Питання залишається відкритим.

Крім того, сторони судового процесу наділені правом заявляти відвід судді, у випадках визначених процесуальним законодавством. Відповідно до ст. 20 ГПК або ст. 30 КАСУ заявлення відводу судді повинно здійснюватись у письмовій формі, у зв'язку з цим одразу виникає питання: як реалізувати своє право на заявлення відводу особі, яка бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції? Знову ж таки, чинне законодавство не містить відповіді на це питання, хоча норми Закону визначають, що учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість реалізувати надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки.

Таким чином процесуальні права особи, яка бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, є значно обмеженими, що має наслідком порушення принципів змагальності та рівності сторін – які є одними з основних засад судочинства, визначених ст. 129 Конституції України, у свою чергу, ні процесуальні закони, ні тим паче, Конституція України, не допускають обмеження встановлених прав людини, а нормативні акти, що обмежують такі права, повинні бути визнані неконституційними.

Ще одним недоліком прийнятого Закону щодо участі осіб у судовому засіданні в режимі відеоконференції є неможливість ідентифікувати учасника судового засідання.

Так, згідно з вимогами процесуальних законів, суд встановлює осіб, які з'явилися у судовому засіданні, та перевіряє повноваження представників, однак як ідентифікувати особу, що є стороною у справі, чи її представника, якщо вони не присутні в залі судового засідання, а беруть участь у ньому шляхом відеоконференції – не зрозуміло.

Ще одна проблема, яка може виникнути під час використання відеозв'язку – це технічні несправності, неналежна якість зв'язку, які можуть бути обумовлені як обставинами, які не можливо передбачити та які виникають поза волею людини, так і обставинами, спровокованими діями певних осіб навмисно.

Так, комп'ютерні технології на сьогодні є значно розвиненими, а участь у судовому засіданні за допомогою відеозв'язку передбачає використання мережі Інтернет. І хоча на суди Законом покладається обов'язок забезпечити належну якість зображення та звуку, однак як бути з «хакерськими атаками». Під час розгляду «особливо важливих справ» комп'ютерні генії можуть навмисне «зривати» судовий розгляд справи за допомогою створення технічних перешкод, псування зв'язку, або ж підключатись до системи і здійснювати копіювання судового засідання, а потім викладати відео в мережі Інтернет у режимі вільного доступу.

Такі дії можуть призвести до розкриття державної таємниці чи розголошення відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя осіб, які беруть участь у справі, або відомостей, що принижують їх честь і гідність, що є недопустимим згідно з нормами чинного законодавства при розгляді справ, для яких законодавством встановлений закритий розгляд. Для того, щоб уникнути таких наслідків, до технічного забезпечення процесу участі у справі за допомогою організації відеоконференції потрібно долучати викваліфікованих працівників зі сфери інформаційних технологій, послуги яких на сьогодні є досить високооплачуваними, що матиме наслідком здійснення чималих витрат з Державного бюджету.

Так, матеріальний аспект є ще однією причиною, що значно ускладнює реалізацію норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції». На сьогодні в Україні існує 663 місцевих загальних судів, 27 місцевих господарських та 27 місцевих адміні-

стративних судів. Для того, щоб обладнати усі зазначені суди необхідним обладнанням, яке б надавало змогу учасникам судового процесу брати участь у судовому розгляді шляхом відеоконференції, необхідно витратити з Державного бюджету невиправдано значні суми коштів, які можна було б використати на більш необхідні цілі.

Таким чином, підсумовуючи, можна зазначити, що прийнятий Верховною Радою Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції» замість того, щоб спростити, полегшити судовий розгляд справ, навпаки створив додаткові перешкоди в здійсненні судочинства. Відсутність належної правової регламентації порядку застосування відеоконференції в судовому процесі та невідповідність норм прийнятого Закону діючим нормативно-правовим актам зрештою призведе до зловживань у даній сфері та унеможливить реалізацію та застосування норм прийнятого Закону, саме тому його норми потребують подальшого вдосконалення та доопрацювання (*Як відео конференції ускладняють судовий процес // Юридический блог компании Jurimex (<http://jurblog.com.ua/2012/08/yak-video-konferentsiyi-uskladnyat-sudoviy-protses/>). – 2012. – 14.08.*)

Блог на сайті Корреспондент.Net

Про автора: П. Петриченко, голова Громадської палати України, генеральний секретар Національної конфедерації профспілок України

На днях подписанный Президентом Украины Закон Украины «О занятости населения» и разрекламированный, как достижение власти в сфере занятости, вызывает широкую критику независимых профсоюзов.

Нельзя согласиться, что подготовленные нововведения имеют столь значимый характер, ведь большинство норм данного законопроекта имеют декларативный характер и дублируют существующие положения законодательства, которые так и не заработали на полную силу. Достаточно сказать, что законодательством о социальном страховании на случай безработицы предусмотрено выделение денежных средств на создание новых рабочих мест, компенсацию заработной платы в этом случае, но это так и не привело к значительному улучшению в вопросах занятости населения. Существующая бюрократическая система в этом вопросе создала

серьезные препоны в реальном получении компенсационных средств от фонда в этих случаях. А если учесть то обстоятельство, что нарушались сроки компенсационных выплат или они вообще оставались не выплаченными, наличие коррупции в этом вопросе, что практически подорвало доверие к фонду, а заодно и к самой идее создавать дополнительные рабочие места в ожидании получения обещанной последующей компенсации.

По этой же причине, есть огромнейшие сомнения, что заработают компенсационные положения закона в случае трудоустройства работодателем людей на новые рабочие места, трудоустройство незащищенных слоев населения, молодежи.

Работодатели не достаточно заинтересованы тратить свои деньги наперёд, а затем долго ждать, что их им возвратят или предоставят льготу, как это наблюдается, скажем, с неудовлетворительными компенсационными выплатами с НДС.

Сомнительным выглядит и реализации льгот для работодателей, которые на протяжении года создали новые рабочие места и платили каждому работнику не менее трех минимальных заработных плат, смогут в следующем году платить на 50 % меньше единый социальный взнос на каждого трудоустроенного на новое рабочее место.

Мало того, что этот свой вклад еще надо доказывать бюрократической системе Центра занятости, его компенсация через год может быть просто экономически не выгодной в связи с инфляционными процессами. А в силу того, что на сегодня отсутствует порядок осуществления такого возмещения, который наверняка будет иметь огромное количество нюансов, нормально его получить будет очень сложно.

Новшества в Законе, безусловно, есть, но как часто бывает, законодательные нормы, упираясь в подзаконные акты, положения, инструкции, перестают работать, сыграв лишь свою декларативную роль. Отсюда есть сомнения, что предложенные нововведения кардинально изменят ситуацию в сфере занятостью населения. И только в случае, если предложенные нормы впоследствии получать действенные механизмы их реализации, и вокруг компенсаций, и льгот на единый социальный взнос, можно будет говорить о его положительных результатах. Если же нет, то может возникнуть ситуация, подобной проблемам с возмещением НДС, когда нововведения принесут лишь тысячи новых судебных разбирательств, а не новых рабочих мест.

Комментарий:

Николай Жукоцкий 20.08.2012, 19:43

Любые законы, навязывающие предпринимателю то, что ему нужно делать без его выгоды, обречены.

На данном этапе все время идет разговор о создании рабочих мест, но это всего лишь фикция. Рабочие места будут создаваться сами только тогда, когда у бизнеса будут условия для расширения. То есть тогда, когда уберется вся громоздкая и коррупционная налоговая система и пойдет насыщение деньгами страны.

А без этого – все суета....

yazon din alt 16.08.2012, 21:29

Спасибо за толковый анализ.

Добавлю только, что как раз махинации с компенсациями работодателям и были главной целью принятия этого закона.

Не удивляет отсутствие записных ботов в Вашем блоге.

А вот почему не высказываются работодатели и экономисты?
(Независимые профсоюзы критикуют закон о занятости населения // Корреспондент.net (<http://blogs.korrespondent.net/users/blog/nkpu/a73726>). – 2012. – 16.08).

Для нотаток

Редакційна група
Н. Автономова, Т. Дубас,
Л. Степченко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка
А. Бергелська

Підп. до друку 30.08.2012.
Формат 60x84/16. Друк. офс. Обл. вид. арк. 3,36
Видається в друкованому та електронному вигляді

Видруковано в Національній бібліотеці України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3